

FFI-rapport 2014/01547

Forhandlingene om Irans kjernefysiske program – Hassan Rouhanis vei fra Paris til Genève

Aslak Heldal og Hege Schultz Heireng

Forhandlingene om Irans kjernefysiske program – Hassan Rouhanis vei fra Paris til Genève

Aslak Heldal og Hege Schultz Heireng

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)

18. mars 2015

FFI-rapport 2014/01547

Prosjekt 378401

P: ISBN 978-82-464-2508-5

E: ISBN 978-82-464-2509-2

Emneord

Kjernefysisk program

Iran

Uran

Diplomati

Godkjent av

Hanne Breivik

Forskningsleder

Monica Endregard

Prosjektleder

Janet Martha Blatny

Avdelingssjef

Sammendrag

Denne rapporten tar for seg forhandlingene om Irans kjernefysiske program, og gir en oversikt over de viktigste forhandlingsframstøtene fra utbruddet av atomkonflikten med Iran i 2002 og fram til i dag. Forhandlingene har i hovedsak foregått på to nivåer. Tekniske spørsmål om Irans atomprogram tas opp i samtaler med Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA), mens politiske forhandlinger har foregått enten i møte med representanter fra Den europeiske union (EU) eller vetomaktene i FNs sikkerhetsråd og Tyskland (P5+1). Gjennom forhandlinger har IAEA forsøkt å komme til bunns i utestående spørsmål om mulige militære sider ved Irans kjernefysiske program.

Atomforhandlingene med Iran var i en årrekke preget av stagnasjon, parallelt med at den kjernefysiske utviklingen på bakken i Iran gikk jevnt framover. Valget av Hassan Rouhani som Irans president i juni 2013 skapte forhåpninger internasjonalt om en reell endring i landets tilnærming til atomforhandlingene. Da Iran i november 2013 inngikk Genève-avtalen med P5+1, og Rammeverksavtalen med IAEA, representerte dette viktige steg mot en løsning på den lenge fastlåste konflikten om Irans atomprogram.

Rapportens gjennomgang av innholdet i de viktigste atomavtalene, samt omstendighetene rundt forhandlingene, viser de forskjellige tilnærmingene under de iranske presidentene Khatami, Ahmadinejad og Rouhani. Rouhani er en sentral aktør, først i kraft av rollen som sjefsforhandler i atomspørsmål fra 2003-2005, da den betydningsfulle Paris-avtalen ble forhandlet fram, og senere som president da den historiske Genève-avtalen ble inngått i 2013. Det er usikkert hvor mye av æren for progresjon i forhandlingene man kan tillegge Rouhani, men som sjefsforhandler var han framtreddende og en tydelig forkjemper for forhandlingslinjen.

Genève-avtalen skiller seg betraktelig fra tidligere avtaleforslag både i detaljnivå og omfang. Avtalen har bredere forankring, og legger større begrensninger på det iranske atomprogrammet, men åpner samtidig for anrikning på iransk jord og lettelse i sanksjoner. Samtidig viser gjennomgangen av avtaleforslagene at partene stadig returnerer til de samme stridsspørsmålene. IAEA etterspør fremdeles gode svar fra Iran om mulige militære aspekter ved atomprogrammet. I tillegg gjenstår det å enes om omfanget av og nivået på videre urananrikning, samt å sikre tilstrekkelig verifikasjon og innsyn i atomprogrammet på lang sikt. Under Genève-avtalen beholder Iran dessuten sin kjernevåpenopsjon som følger med anrikningskapasiteten.

En langsiktig atomavtale vil kreve mer enn forhandlingsvilje, da løsningen nødvendigvis må innebære faktiske seire og tap for alle parter. En vellykket avtale avhenger av bred støtte på den innenrikspolitiske arenaen både i Iran og USA. Det er ingen lett vei fram mot dette målet, tross nyvunnen tillit mellom partene i forhandlingene. Det haster å komme opp med en akseptabel sluttavtale for Irans atomprogram, fordi mulighetsrommet skapt i kjølvannet av Genève-avtalen vil være begrenset.

English summary

This report gives an overview of the most important rounds of negotiations on Iran's nuclear program since the outbreak of the nuclear dispute in 2002 and up to the present day. Negotiations have been carried out on two levels. On the technical level, Iran cooperates with the International Atomic Energy Agency (IAEA) to clarify and resolve remaining questions regarding possible military dimensions to Iran's nuclear program. On the political level, Iran negotiated with representatives of the European Union (EU), and then later with the permanent members of the United Nations Security Council plus Germany (P5+1).

Iran has made significant progress toward a more advanced nuclear program over the last decade. Simultaneously, Iran's negotiation partners have been concerned by the lack of progress in the nuclear negotiations. The election of Hassan Rouhani as Iran's new president in June 2013 indicated a change in Iran's approach to the nuclear negotiations, and after just a few months, in November 2013, Iran negotiated the «Joint Plan of Action» with the P5+1 and the «Framework Agreement» with the IAEA. Both agreements have been viewed as important first steps towards a permanent solution to the decade-long conflict over Iran's nuclear program.

The circumstances and the contents of the nuclear agreements highlight the different divergences in the policies pursued under the Iranian presidents Khatami, Ahmadinejad and Rouhani. The current president of Iran, Dr. Hassan Rouhani, is a recurring theme in this report, first due to his role as chief nuclear negotiator from 2003 to 2005 when the significant Paris agreement was negotiated, and later as president when the historic «Joint Plan of Action» was agreed on in 2013. Although it is uncertain whether that progress can be attributed to Rouhani, he was nevertheless a prominent chief negotiator.

The «Joint Plan of Action» differs significantly from previous nuclear agreements with Iran, both in scope and level of detail. The agreement has broader support and entails greater restrictions on the Iranian nuclear program, but, on the other side, opens for sanctions relief to Iran and limited uranium enrichment on Iranian soil. The report emphasizes how the same areas of disagreement arise in various nuclear agreements with Iran. The IAEA continues to call on Iran to answer all outstanding questions regarding possible military dimensions, and the parties still need to agree on the scope and level of uranium enrichment, and to ensure sufficient verification and transparency in Iran's nuclear program. In the meantime, Iran has a nuclear weapon option that comes with the enrichment capability.

A final solution to the Iranian nuclear dispute will require more than willingness to negotiate. A successful deal will depend on domestic support, especially in Iran and the United States, and will result in actual wins and losses for all parties involved. There is no easy way towards this goal, despite regained mutual trust between the negotiating parties. Time is running out to come up with an acceptable end state for Iran's nuclear program, as the window of opportunity created by the «Joint Plan of Action» will not stay open long.

Innhold

1	Innledning	7
1.1	En sluttspurt av dimensjoner	7
2	Hvem er Hassan Rouhani?	8
2.1	Kort bakgrunn og politisk tilknytning	8
2.2	Rouhani i valgkampen og som nyvalgt president	9
3	Presidentens innflytelse	11
3.1	Hvem fatter avgjørelsene?	11
3.2	Skillelinjer i iransk utenrikspolitikk	13
4	Rouhani – sjefsforhandler under Khatami (2003-2005)	15
4.1	Bakgrunn for forhandlinger	15
4.2	Irans forhandlingsfremstøt overfor USA	16
4.3	Teheran-erklæringen	16
4.4	Paris-avtalen	18
4.5	Rammeverk for langsiktig avtale	19
4.6	Frykt for angrep og omfattende sanksjoner	20
5	Ahmadinejad-perioden (2005-2013)	21
5.1	Holdningsendring og nye forhandlere	21
5.2	TRR-avtalen	22
5.3	Andre forsøk på forhandlinger	23
5.4	Sanksjoner, fordekte aksjoner og avsløring av nytt anlegg	23
6	Etter valget av Rouhani (2013-)	24
6.1	Endrede omstendigheter rundt forhandlingene	24
6.2	Genève-avtalen og Rammeavtale med IAEA	26
6.2.1	Irans forpliktelser	27
6.2.2	E3/EU+3-forpliktelser	29
6.3	En sluttavtale for atomkonflikten med Iran?	30
6.3.1	Genève-avtalens rammer for endelig avtale	30
6.3.2	Det vanskeligste gjenstår	30
7	Oppsummering og overordnede vurderinger	34
	Forkortelser	36
	Referanser	37

1 Innledning

1.1 En sluttspurt av dimensjoner

Syv dager før presidentvalget i Iran 14. juni 2013 var det få som trodde valget ville føre til særlige endringer i den mer enn ti år lange konflikten om landets omstridte atomprogram. Vokterrådet¹ hadde valgt ut åtte presidentkandidater klassifisert som verdige før valget, og de konservative, med Teherans ordfører Mohammad Baqer Qalibaf i spissen, ledet klart. Ifølge meningsmålinger hadde Qalibaf på dette tidspunktet om lag 36 % oppslutning. Den mer moderate, sentrumsorienterte politikeren Hassan Rouhani hadde under 10 %. Samtidig hadde svært mange iranere, nærmere halvparten av alle spurte, ennå ikke bestemt seg for hvem de skulle stemme på (IPOS 2013a).

En uke senere, dagen etter valget, var det derimot klart at hverken Qalibaf eller noen av hans konservative kolleger hadde vunnet valget. Overraskende stod Rouhani igjen som triumfator etter å ha oppnådd mer enn halvparten av stemmene, 50,7 %, akkurat nok til å unngå en ny valgomgang (IPOS 2013b). Uenighet og manglende samarbeid blant de konservative, støtte til og samling om Rouhani fra de reformvennlige samt taktisk stemming ble pekt ut som noen av årsakene til Rouhanis seier etter en oppsiktsvekkende sluttspurt (Mohseni 2013). En høy valgdeltakelse, ifølge offisielle tall 72,7 %, bidro til å øke resultatets legitimitet (Iranian Ministry of Interior 2013).

De øvrige kandidatene og deres valgoppslutning var:²

- Mohammad Baqer Qalibaf, ordfører i Teheran (16,56 %)
- Saeed Jalili, sjefsforhandler i atomspørsmål for Ahmadinejad-regjeringen og leder av Irans nasjonale sikkerhetsråd 2007-2013 (11,36 %)
- Mohsen Rezai, tidligere leder av Revolusjonsgarden og nåværende generalsekretær i Expediency Council³ (10,58 %)
- Ali Akbar Velayati, tidligere utenriksminister 1981-1997 og nåværende rådgiver i internasjonale spørsmål for Irans øverste leder (6,18 %)
- Mohammad Gharazi, tidligere olje- og telekommunikasjonsminister (1,22 %)
- Mohammad Reza Aref, tidligere visepresident under Mohammad Khatami og nåværende medlem av Expediency Council og Irans kulturelle revolusjonsråd (trakk seg før valgdagen)

---

¹ Vokterrådet er et ikke-folkevalgt organ bestående av tolv jurister, hvorav seks av dem er eksperter i islamsk lov. Oppgaven til rådet er å vurdere om lovene vedtatt av parlamentet er i henhold til islam eller ikke. Rådet kvalifiserer og diskvalifiserer også kandidater til alle direkte valg (Farideh 2010:20-22; Thaler m.fl. 2010:29-30).

² Se eksempelvis: AlJazeera 2013; IRDiplomacy 2013; IPOS 2013b; Nader 2013: 13-15

³ Expediency Council har omtrent 40 medlemmer og har blant annet som oppgave å megle dersom det er uenighet mellom parlamentet og Vokterrådet (Farideh 2010:20-22; Thaler m.fl. 2010:30-31).

- Gholam-Ali Haddad-Adel, tidligere leder av parlamentet⁴ og nåværende parlamentsmedlem og rådgiver for Irans øverste leder (trakk seg før valgdagen)

Rouhanis seier førte til store forventinger blant landets befolkning om bedring av den svekkede økonomien i landet (Washington Post 2013). Det ble også raskt skapt forhåpninger om ikke bare en retorisk forskjell rundt Irans atomprogram, men også en faktisk, reell endring i landets forhandlingsvillighet (se del 2.2 om Rouhanis løfter i valgkampen). Rouhani ville arbeide for sanksjonslettelse ved å bygge tillit og øke innsynet i atomprogrammet. Siden valget har dette blitt tydelig i praksis gjennom en ny giv i Irans forhandlinger med omverdenen. Førrige gang slike lovende fremskritt ble gjort i atomdisputten var om lag ti år tidligere, og også den gangen spilte Rouhani en sentral rolle som sjefsforhandler i atomspørsmål. Men vil den nye presidenten være nok for en etterlengtet løsning på konflikten om Irans kjernefysiske program? En gjennomgang av de fremste forhandlingsfremstøtene til og med Genève-avtalen i 2013 kan danne et bilde av de viktigste utviklingstrekkene og utfordringer partene står overfor, og som må løses dersom en endelig avtale skal komme i havn.

2 Hvem er Hassan Rouhani?

2.1 Kort bakgrunn og politisk tilknytning

Hassan Rouhani (født 1948) er en moderat, konservativ politiker som har hatt betydningsfulle posisjoner i den islamske republikken siden 1979. Han har juridisk utdannelse fra Universitetet i Teheran og senere ved Glasgow Caledonian University hvor han tok doktorgrad på 1990-tallet (BBC 2013a, GCU 2013). Rouhani har i tillegg en lengre religiøs utdannelse, og han snakker arabisk, farsi og engelsk flytende (Radio Free Europe 2013b). Rouhani har siden 1992 ledet Center for Strategic Research i Teheran, et forskningsinstitutt for strategiske spørsmål underlagt Expediency Council.⁵ I tillegg har Rouhani hatt verv i en rekke av Irans viktigste politiske institusjoner som Ekspertrådet⁶, Expediency Council og parlamentet (Center for Strategic Research, i/d). Han har fra 1989 vært én av Irans øverste leder Seyed Ali Khameneis representanter i det nasjonale sikkerhetsrådet (*Supreme National Security Council* – SNSC, se del 3.1) og ledet det i 16 år mellom 1989 og 2005. Rouhani ble utpekt til stillingen som Irans sjefsforhandler i atomspørsmål 1. oktober 2003 og hadde posisjonen frem til august 2005. Hans memoarbok «National Security and Nuclear Diplomacy» fra 2011 omhandler denne perioden.⁷ Ifølge Seyed Hossein Mousavian⁸ var det Khamenei som overbeviste ham personlig om å ta jobben som sjefsforhandler (Mousavian 2012: 97, 188). Khamenei regnes som en del av den konservative politiske fløyen.

⁴ Parlamentet (*Majles*) har 290 medlemmer og er landets lovgivende organ, men lovene kan bli underkjent av Vokterrådet (se fotnote 1) (Farideh 2010:20-22; Thaler m.fl. 2010:27-28).

⁵ Center for Strategic Research ledes nå av Ali Akbar Velayati.

⁶ Ekspertrådet består av 86 folkevalgte religiøse lærde som utnevner Irans øverste leder og vurderer hans innsats (Farideh; Thaler m.fl. 2010:28-29).

⁷ Boken ble utgitt av Center for Strategic Research i Teheran, og finnes kun på farsi under navnet امنیت ملی و دیپلوماسی هسته ای [Amniat-e melli wa diplomâsi-e hasta-i].

⁸ Seyed Hossein Mousavian var en del av Hassan Rouhanis forhandlingsteam i perioden 2003-2005.

Rouhani har gode forbindelser til de politiske fløyene innenfor regimet, og må regnes som en insider. En tidligere assistent har uttalt at Rouhanis forhold til Khamenei er meget nært, og Khamenei respekterer ham som en av de geistlige med svært høy kunnskap om nasjonal sikkerhet (Radio Free Europe 2013b). Samtidig fikk Rouhani støtte fra to tidligere presidenter mot slutten av presidentvalgkampen; den innflytelsesrike Akbar Hashemi Rafsanjani og den reformvennlige Mohammad Khatami (BBC Persian 2013c). Den eneste reformvennlige kandidaten i 2013-valget, Mohammad Reza Aref, trakk seg i forkant av dette, sannsynligvis for å øke støtten til Rouhani som dermed ble den eneste gjenværende moderate kandidaten.

2.2 Rouhani i valgkampen og som nyvalgt president

«Når det gjelder atomspørsmålet og løsningen på problemene som vi har med P5+1⁹, er det et hovedpunkt at vi ønsker å være mer aktive i forhandlingene. Vi tror at atomspørsmålet kun kan løses ved forhandlinger, samtaler og gjensidig tillit, ikke gjennom trusler og sanksjoner»

Hassan Rouhani på pressekonferansen 17. juni 2013 (Rouhani 2013b)

I valgkampen tok Rouhani til orde for en annen utenrikspolitisk tilnærming enn den utgående Ahmadinejad-regjeringen. I fjernsynsdebatten om utenriks- og sikkerhetsrelaterte spørsmål, den 7. juni 2013, kritiserte han Ahmadinejad-administrasjonens offensive og kompromissløse utenrikspolitikk og pekte samtidig på at presidentperiodene til Rafsanjani (1989-1997) og Khatami (1997-2005) var preget av en klokere politikk der Iran evnet å unngå konflikt tross USAs angrep på nabolandene Irak og Afghanistan. En fornuftig utenrikspolitikk basert på moderasjon og gode realpolitiske vurderinger hindret at også Iran ble angrepet, ifølge Rouhani. Rouhani oppfordret samtidig til en mer moderat tilnærming i atomspørsmålet, og fremhevet at atomkonflikten må bli løst gjennom reelle forhandlinger (Rouhani 2013c, Radio Free Europe 2013c).

Dette var ikke første gangen Rouhani kritiserte Ahmadinejad-regjeringens utenrikspolitiske linje. I en tale på en konferanse om utenrikspolitikk i 2008 understreket han viktigheten av reell dialog og fleksibilitet i utenrikspolitikken for å oppnå gode resultater. Dette ble ikke bare forstått som kritikk av Ahmadinejad, men også av øverste leder Khamenei (Iranian Press Service 2008).

Da Rouhani fungerte som Irans sjefsforhandler i atomspørsmål mellom 2003 og 2005 (se kapittel 4), godtok Rouhanis forhandlingsteam å stanse anrikning av uran midlertidig og samarbeide tettere med Det internasjonale atomenergibyrået (*International Atomic Energy Agency – IAEA*). Rouhani har i ettertid blitt sterkt kritisert for dette i Iran, ettersom landet angivelig tjente lite på denne avtalen (Mousavian 2012:189). Rouhani svarte i et fjernsynsintervju, 27. mai 2013, på kritikken som er blitt rettet mot ham for innsatsen som sjefsforhandler, ved å fremheve at hans strategi hindret både innføring av sanksjoner og et mulig militært angrep (Rouhani 2013d; Rouhani 2013e).

---

⁹ P5+1 er de fem faste medlemmene av FNs sikkerhetsråd (USA, Russland, Kina, Storbritannia og Frankrike) og Tyskland.

På sin første pressekonferanse etter valget, mandag 17. juni 2013, kommenterte Rouhani sin fremtidige politikk vedrørende atomprogrammet, sanksjonene og mulige forhandlinger. Rouhani ønsket å gjennomføre to steg for å fjerne sanksjonene:

1. Øke innsynet i atomprogrammet. Rouhani understreket at landets atomprogram allerede er gjennomsliktig, men at det skal bli enda tydeligere at det er innenfor internasjonalt akseptable rammer.
2. Arbeide for økt tillit mellom Iran og andre land.

Rouhani gjentok her at atomkonflikten bare kan løses gjennom forhandlinger basert på gjensidig tillit. Han påpekte også at tiden for å stanse anrikningsaktiviteter er forbi. Dette synet deler han med øverste leder Khamenei. IAEA og P5+1 har krevd fullstendig stans i Irans anrikningsaktiviteter inntil alle utestående spørsmål om Irans kjernefysiske aktiviteter er oppklart. At partene har ulikt syn på viktigheten av anrikningsstans var en av hovedgrunnene til at forhandlingene mellom EU-3 (bestående av utenriksministrene fra Storbritannia, Frankrike og Tyskland) og Iran brøt sammen i 2005. Et gjennombrudd i atomforhandlingene forutsetter at P5+1 eller Iran senker kravene sine på dette punktet (for mer inngående informasjon om dette, se del 6.2 og 6.3). Under samme pressekonferanse kommenterte Rouhani også forholdet til USA. Han oppfordret USA til å stanse sin innblanding i Irans interne forhold samt offisielt anerkjenne Irans rettigheter til kjernefysisk utvikling. Rouhani uttalte videre at han er klar for å senke spenningen i forholdet til andre land (Rouhani 2013b).

«Sentrifugene må gå rundt, men det må økonomien vår også.»

Rouhani om anrikning av uran og situasjonen i økonomien, 10. juni 2013 (BBC 2013d)

På pressekonferansen etter innsettelsen som president, 6. august 2013, fremholdt Rouhani de fredelige hensiktene med landets atomprogram og understreket Irans rett til urananrikning i henhold til artikkel IV i Ikke-spredningsavtalen for kjernevåpen (*The Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons – NPT*).¹⁰ Videre uttalte han at ingen i Iran noensinne har tatt til orde for en permanent stans i anrikningsaktivitetene da dette er landets udiskutable rett. Samtidig ville han ikke nøle med å forsøke å få løftet sanksjonene blant annet gjennom forhandlinger (BBC Persian 2013b, Rouhani 2013a).

Uttalelsene fra Rouhani står i sterk kontrast til Ahmadinejads mer kompromissløse retorikk (BBC 2013b). Også sjefsforhandler i atomspørsmål under Ahmadinejad, Saeed Jalili, har stått for en helt annen forhandlingslinje. Jalili, som var en av Rouhanis motstandere i presidentvalget, drev kampanje blant annet med slagordet «motstand er nøkkelen til suksess» (Iranian Daily Brief 2013).

---

¹⁰ Avtaleteksten til NPT er tilgjengelig her:

<http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/Others/infcirc140.pdf>

*Figur 2.1 Hassan Rouhani på sin første pressekonferanse som president, 6. august 2013.
(Foto: President of the Islamic Republic of Iran homepage;
<http://president.ir/en/70466>)*

«Du stiller meg et vanskelig spørsmål...»

Rouhani svarer smilende på spørsmålet fra en amerikansk journalist om han er villig til å delta i direkte forhandlinger med USA, fra pressekonferansen 17. juni 2013 (Rouhani 2013b).

3 Presidentens innflytelse

3.1 Hvem fatter avgjørelsene?

Til tross for ønske om og vilje til endring, er det ikke opplagt hvor mye makt den iranske presidenten har over avgjørelser vedrørende atomprogrammet. Forskjellige kilder danner et noe ulikt bilde.

President Mahmoud Ahmadinejad uttalte på slutten av sin presidentperiode at han ikke hadde noen påvirkning på atomprosessen, og at det var andre som hadde ansvar for dette (BBC Persian 2013d; 2013e). Analytikeren Ali Reza Nader, fra den amerikanske tankesmien Rand Corporation, har påpekt at presidentens innflytelse ikke må overdrives da det er Irans øverste leder Ali Khamenei som tar alle de avgjørende beslutningene (Nader 2013:2). Ali Akbar Velayati, tidligere utenriksminister og rådgiver for Khamenei, hevdet også dette i et intervju 19. august 2013 (Associated Press 2013). Før valget av Rouhani fremholdt også en fremstående iransk akademiker at presidenten generelt har svært lite innflytelse på atompolitikken.

Mye tyder på at det nasjonale sikkerhetsrådet (*Supreme National Security Council – SNSC*) har en sentral rolle. Dette rådet er essensielt for utformingen av landets sikkerhets- og utenrikspolitikk (Khajehpour m.fl. 2013:14; Thaler m.fl. 2010: 32, 46). Rådets oppgaver og ansvar er grunnlovfestet, og det skal i hovedsak ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser.

Medlemmene er, i tillegg til presidenten, blant annet lederne for lovgivende og dømmende makt, utenriks-, innenriks- og etterretningsministrene, tre militære toppledere (forsvarssjef, Hær sjef og sjef for Revolusjonsgarden), nasjonalt ansvarlig for planlegging og budsjett,¹¹ samt to representanter som er utnevnt av Irans øverste leder (The Constitution of the Islamic Republic of Iran). Avgjørelser vedrørende atomprogrammet har før Rouhanis presidentperiode tilsynelatende blitt tatt av dette rådet i samråd med Khamenei (Thaler m.fl. 2010: 46). Rouhani har, i en artikkel fra 2005, hevdet at det er øverste leder, presidenten, sjefsforhandleren i atomspørsmål og tidligere president Akbar Hashemi Rafsanjani som er blant de viktigste beslutningstakerne på dette feltet (Thaler m.fl. 2010: 32, 46).

I en tale til Irans kulturelle revolusjonsråd (*Supreme Cultural Revolution Council*) fra 2004, skisserer Rouhani beslutningsprosessen om atomspørsmålet på fire nivåer. Han beskriver tekniske diskusjoner på et lavere nivå, men dette finner også sted på møtene til det nasjonale sikkerhetsrådet. Det øverste nivået derimot består av lederne i det iranske politiske systemet, og det er på dette nivået de avgjørende beslutningene blir tatt (Rouhani 2005¹²). I talen redegjøres det ikke tydelig for hvem som inngår som en del av disse nivåene, men de kan sannsynligvis knyttes opp mot en fremstilling skissert av Seyed Hossein Mousavian. Mousavian, som tidligere var en del av Irans forhandlingsteam i atomspørsmål sammen med Rouhani, omtaler en beslutningsprosess på tre nivåer (Mousavian 2012: 94-96). Ifølge Mousavian bestod det øverste og viktigste nivået, der den endelige avgjørelsen ble tatt, av fem medlemmer fra det nasjonale sikkerhetsrådet (utenriks-, forsvars- og etterretningsministrene samt øverste leder Khameneis to representanter) og sjefen for Irans atomenergiorganisasjon (*Atomic Energy Organization of Iran* – AEOI). I tillegg deltok Khamenei selv på en del av møtene, og en rekke fremstående politikere, blant annet Rafsanjani, tidligere statsminister Mir-Hossein Mousavi, tidligere sjef for Revolusjonsgarden Mohsen Rezai og tidligere utenriksminister Ali Akbar Velayati, deltok også for å skape innenrikspolitisk konsensus om beslutningene (Mousavian 2012: 95-96). Det er interessant å observere at alle disse politikerne har vært sterke presidentkandidater de siste årene (se blant annet del 1.1). Dette kan bidra til å illustrere hvordan makten er samlet blant en relativt konsentrert elite i Iran. Videre fremhever Mousavian imidlertid at Khamenei måtte godkjenne alle avgjørelser (Mousavian 2012: 183). Han henviser trolig til slik prosessen var inntil 2007.¹³

I iranske medier omtales en atomkomité innad i SNSC, der lederen for parlamentets sikkerhets- og utenrikskomité, Alladin Boroujerdi, også er medlem. Denne komiteen har i følge Boroujerdi per januar 2014 ikke vært samlet siden Rouhani overtok, sannsynligvis på grunn av Rouhanis beslutning om å overføre ansvaret for atomforhandlingene fra Irans nasjonale sikkerhetsråd til det iranske utenriksdepartementet (Keyhan 2014). Våren 2014 ble det spekulert om ansvaret er tilbake hos SNSC, men dette er ikke bekreftet (Siasatrooz 2014). Rouhanis utenriksminister, Mohammad Javad Zarif, har dermed trolig fått mer innflytelse. USA-utdannede Zarif er blitt

---

¹¹ Dette gjelder sjefen for «The Management and Planning Organization of Iran» (MPO), tidligere kjent som «The Plan and Budget Organization» (PBO).

¹² Denne talen ble sannsynligvis fremført i 2004, men publisert først i 2005.

¹³ Mousavian gikk av som talsmann for Irans forhandlingsteam i 2005, men fortsatte som utenrikspolitisk rådgiver for det nasjonale sikkerhetsrådet frem til 2007 (Mousavian 2012:597). Derfor er det sannsynlig at han hadde direkte innsikt i beslutningsprosessen frem til da.

karakterisert som pragmatisk og var sentral i deler av forhandlingene under Rouhanis ledelse 2003-2005. Det er videre blitt spekulert i om Rouhani har fått større påvirkning og kontroll over atomforhandlingene ved at ansvaret ligger hos Utenriksdepartementet, siden Irans nasjonale sikkerhetsråd består av representanter fra flere fraksjoner (Radio Free Europe 2013a). Uansett kan avgjørelsen tyde på at Khamenei har tillit til Rouhani ettersom han tillot overflyttingen. Tidligere forsvarsminister i Khatami-regjeringen, Ali Shamkhani, ble i september 2013 utnevnt til å overta etter Saeed Jalili som leder for Irans nasjonale sikkerhetsråd. Da Rouhani, Larijani og Jalili tiltrådte stillingen som leder for dette rådet, ble de samtidig utnevnt som sjefsforhandlere. Under Rouhani er det derimot Zarif som har vært den fremste forhandleren. Forhandlingsansvaret er uansett et taktisk nivå, og det er all grunn til å tro at større strategiske beslutninger krever bredere støtte.

Rouhanis tidligere assistent, Mehdi Mahdavi Azad, har uttalt at Rouhani sannsynligvis ville ha noe større handlingsrom enn de foregående presidentene Ahmadinejad og Khatami. Dette ble begrunnet med Rouhanis sentrumsnære politiske posisjon der han har støtte fra flere grupper inkludert reformorienterte Khatami-tilhengere, Rafsanjani, samt enkelte konservative og deler av de geistlige og handelsstanden. Slik kan han ha fått sterkere og større innflytelse (Radio Free Europe 2013b). Rouhani sa i et intervju med NBC i september 2013 at regjeringen hans har handlefrihet i forhandlingene (BBC Persian 2013a).

Det kan altså fremstå som noe uklart hvor mye innflytelse presidenten faktisk har på atomspørsmålet. Det tydelige skiftet i forhandlingsstrategi mellom Khatami-, Ahmadinejad- og Rouhani-regjeringene viser likevel at det trolig ikke er irrelevant hvem som er president (se kapittel 4, 5 og 6). Hassan Rouhanis brede oppslutning innenrikspolitisk og tidligere posisjon som leder av det nasjonale sikkerhetsrådet og som Irans sjefsforhandler i atomspørsmål mellom 2003 og 2005, har trolig gitt ham økt autoritet, tyngde og innflytelse sammenlignet med forgjengerne. Khameneis vurdering av ham som særlig sterk innenfor sikkerhetspolitikk taler også for større påvirkningskraft. Retorikken under valgkampen førte også til forventninger i befolkningen om endringer fra Rouhani. Likevel må avgjørelser ha øverste leder Khameneis godkjennelse.

Det at Rouhani og Zarif for enkelte fremstår som et sterkt og selvstendig team, vil kunne gjøre disse personene spesielt utsatt for kritikk dersom en avtale mislykkes.

3.2 Skillelinjer i iransk utenrikspolitikk

Den forskjellige retorikken mellom Ahmadinejad og Rouhani i atomspørsmålet illustrerer trolig godt skillelinjen i utenrikspolitikken blant Irans politiske elite. Mange av målene er de samme, men fremgangsmåten varierer for å nå disse målene. De reformvennlige og moderate ønsker at Iran skal være en stat som er en naturlig del av det internasjonale samfunnet. Dette kan oppnås gjennom en moderat utenrikspolitikk som fremmer fredelig sameksistens med verdenssamfunnet (Thaler m.fl. 2010:86-87). Den mer konservative fløyen ønsker at Iran fremmer islamske interesser, gjerne gjennom en mer offensiv politikk. Under konservative Ahmadinejad fikk dette utslag i en voldsom motstandsretorikk mot imperialismen og særlig USA (Thaler m.fl. 2010:79-83).

Uttalelser etter valget i 2013 fra en av de nåværende atomforhandlerne, Abbas Araqchi, og nåværende rådgiver i internasjonale spørsmål for Khamenei, Ali Akbar Velayati, understøttet inntrykket om felles politiske mål på tvers av regimet, men ulike fremgangsmåter. Velayati, som er tidligere utenriksminister og tapende presidentkandidat, mente at de store linjene på strategisk nivå ville forbli de samme, men at Iran måtte forandre teknisk og taktisk tilnærming (Associated Press 2013). Araqchi fremhevet at prinsippene for Irans utenrikspolitikk lå fast, men metodene og stilen kunne endres med Rouhani (Tehran Times 2013).

Samtidig er det i Iran blitt skapt en beretning om nasjonal motstand der de vestlige stormaktene blir fremstilt som brutale og med et ønske om at Iran skal være underutviklet og avhengig av andre land. Denne beretningen som blant annet beskrives av Bijan Khajepour, Reza Marashi og Trita Parsi (2013), innebærer at så lenge Iran står fast og ikke gir etter for utenlandsk press, kommer USAs og EUs sanksjonspolitikk til å feile. Øverste leder Khamenei har støttet denne fremstillingen, og den har vært egnet til å samle en noe oppsplittet maktstruktur. Økende sanksjoner og press har underbygget beretningen. Iran har samtidig fått nyvunnen respekt blant en del andre stater for å stå i mot presset fra verdens ledende stater (Khajepour m.fl. 2013:14-16). En slik fremstilling kan også benyttes til å samle befolkningen mot presset utenfra. Den mer kompromissløse tilnærmingen under Ahmadinejad har bygget opp under denne motstandsberetningen.

Irans avvisning av TRR-avtalen i 2009 (se del 5.2) er ytterligere et eksempel på hvordan innenrikspolitiske forhold har spilt inn på atompolitikken. Det var ikke bare konservative krefter i Iran som var motstandere av TRR-avtalen, men også den tapende presidentkandidaten Mousavi og tidligere sjefsforhandler i atomspørsmål Ali Larijani var kritiske. Dette var i stor grad motivert av den politiske uroen etter presidentvalget i 2009,¹⁴ der moderate krefter ikke ønsket at Ahmadinejad skulle oppnå en politisk seier i etterkant av det omdiskuterte valget. Khamenei skal også ha vært motstander av avtalen (LesEchos 2010; Mousavian 2012:359, 362).

Det er viktig å understreke at alle de iranske regjeringene siden revolusjonen, fra statsminister Mir-Hossein Mousavi på 1980-tallet,¹⁵ til presidentene Rafsanjani, Khatami og Ahmadinejad, har arbeidet for å skaffe Iran kjernekravteknologi til sivil bruk (Mousavian 2012:37). Til og med den fremste opposisjonskandidaten og frontfigur for «den grønne bevegelsen» under de omfattende demonstrasjonene etter presidentvalget i 2009, nevnte Mousavi, var i 2003 motstander av suspensjonen av anrikningen av uran som ble inngått i forhandlingene med EU-3 (Parsi 2012:83-84). Det er også sterke indisier på at Iran hadde en aktiv militær del av atomprogrammet frem til 2003 (se del 6.2.1 og 6.3). Et slikt program foregikk i så tilfelle under reformpresidenten Khatami.

---

¹⁴ Etter presidentvalget i 2009 oppstod den største protestbevegelsen i Iran siden revolusjonen i 1979 (Selvik 2012). Demonstrantene var kritiske til gjennomføringen av valget, og det ble hevdet at omfattende valgjuks sikret Ahmadinejad seieren. Bevegelsen som oppstod omtales gjerne som “den grønne bevegelsen”, hvor Mir Hossein Mousavi var den fremste frontfiguren.

¹⁵ Da Mousavi fungerte som Irans statsminister i perioden 1981-1989 var Khamenei landets president.

Gjennomslag på den innenrikspolitiske arenaen for en endret politikk er krevende, ikke minst gjelder dette i Iran med et fragmentert politisk landskap og hvor alle store avgjørelser må ha øverste leder Ali Khameneis godkjennelse. Den mer kompromissvillige holdningen som Rouhani-administrasjonen har vist i forhandlingene har kun vært mulig så lenge de har holdt helt fast ved den prinsipielle retten til atomprogrammets eksistens. Også øverste leder Khamenei har god tatt større grad av fleksibilitet i atomforhandlingene med tro på at det kan føre til gode resultater (Financial Times 2013).

4 Rouhani – sjefsforhandler under Khatami (2003-2005)

Hassan Rouhani var Irans sjefsforhandler i atomspørsmål fra oktober 2003 til august 2005 da reformvennlige Mohammad Khatami var president i Iran. Rouhanis periode som sjefsforhandler var preget av konstruktive samtaler med IAEA og de vestlige stormaktene. Høydepunktene var da Iran, gjennom Teheran-erklæringen i 2003 og Paris-avtalen i 2004, godtok midlertidig stans av anrikningsaktivitetene¹⁶ og implementerte Tilleggsprotokollen til Sikkerhetskontrollavtalen¹⁷ etter intensive forhandlinger med Tyskland, Storbritannia og Frankrike (EU-3). Da Rouhani gikk av, både som leder av det nasjonale sikkerhetsrådet og atomforhandlingsdelegasjonen, var det som følge av sterk uenighet med den da nyvalgte presidenten Mahmoud Ahmadinejads ønskede linje i atompolitikken (Mousavian 2012:188).

4.1 Bakgrunn for forhandlinger

Mye av bakteppet for konflikten rundt Irans atomprogram oppstod i august 2002 da det ble avslørt at Iran i det skjulte bygde et anlegg for urananrikning i Natanz og en tungtvannsfabrik i Arak. Iran planla også utbygging av en tungtvannsreaktor. Disse anleggene kan ha både sivile og militære anvendelser, til produksjon av henholdsvis uran og plutonium av våpenkvalitet. Ifølge NPTs artikkel IV har Iran rett til å bygge slike kjernefysiske anlegg for sivil bruk, men det at Iran hadde unnlatt å deklare anleggene til IAEA ga opphav til sterk mistillit, ikke minst fordi

---

¹⁶ Anrikning av uran innebærer at UF_6 mates inn i sentrifuger for å øke andelen av isotopen uran-235 på bekostning av uran-238. Anrikt uran er nyttig både til sivile formål, for eksempel som brensel i kraftreaktorer og forskningsreaktorer, og til militære formål som i kjernevåpen og som brensel i fartøysreaktorer. Uranbrensel i reaktorer er vanligvis anrikt til 3-5 % uran-235, mens uran brukt i kjernevåpen typisk er anrikt til over 90 % uran-235. Våpenuran krever en større anrikningsinnsats enn lavanrikt uran, men teknologien som brukes for produksjon av lavanrikt uran og våpenuran er i stor grad den samme. Anrikningsteknologi anses som sensitiv og den mest krevende teknologiske terskelen for å utvikle kjernevåpen.

¹⁷ Alle ikke-kjernevåpenstater som har ratifisert NPT forplikter å fremforhandle en sikkerhetskontrollavtale (*Safeguards Agreement*) med IAEA. Denne avtalen gir IAEA innsyn i medlemsstatens kjernefysiske aktiviteter, og slik kan IAEA kontrollere om medlemsstaten overholder de krav som blir stilt i NPT. IAEA og Iran fremforhandlet sin Sikkerhetskontrollavtale i 1974 (IAEA 1974). Gjennom denne avtalen får IAEA tilgang til alle *deklarte* anlegg og alt *deklart* materiale i Iran, men avtalen gir ikke tilgang til *udeklarte* anlegg og *udeklart* materiale. Tilleggsprotokollen (*Additional Protocol*), derimot, gir IAEA rett og mulighet til å undersøke også medlemsstatens *udeklarte* anlegg ved behov. Slik vil IAEA bedre kunne være sikre på at medlemsstaten ikke utvikler kjernevåpen i det skjulte. IAEA og P5+1 har gjentatte ganger bedt Iran om å implementere og ratifisere Tilleggsprotokollen. Sikkerhetskontrollavtalen fra 1974 er tilgjengelig her: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infocircs/Others/infocirc214.pdf>

anlegget i Natanz ble bygget under bakken. Gjennom samtaler med IAEA ble det senere avslørt at Iran hadde begått en rekke brudd på forpliktelsene i Sikkerhetskrollavtalen, blant annet mangelfull deklarerer av en rekke kjernefysiske aktiviteter.¹⁸

4.2 Irans forhandlingsfremstøt overfor USA

Våren 2003, kort tid etter avsløringen av de udeklarete iranske anleggene, forsøkte Iran et forhandlingsfremstøt mot USA. Via en sveitsisk diplomat overleverte Iran et forslag med en rekke konkrete tiltak for å bedre forholdet. Dette innebar blant annet fullstendig innsyn i atomprogrammet, implementering av Tilleggsprotokollen til Sikkerhetskrollavtalen, samarbeid i kampen mot terrorisme og en aksept av fredsplanen for Israel-Palestina-konflikten vedtatt av Den arabiske liga. Det sistnevnte punktet ville blant annet innebære bevegelse mot normalisering av forholdet til Israel. Samtidig ønsket Iran at USA skulle oppheve sanksjonene mot landet, anerkjenne landets rett til blant annet kjernefysisk teknologi, samarbeide om Irak og kampen mot terrorisme, samt avstå fra fiendtlig oppførsel overfor landet. USA valgte å *ikke* svare på Irans fremstøt og avviste med dette forslaget (Parsi 2012:1-4). Nåværende utenriksminister i Iran, Javad Zarif, var med på å forfatte forslaget som ble oversendt USA i 2003 (Parsi 2014). Rouhani var sjef for Irans nasjonale sikkerhetsråd da Iran forsøkte å forhandle med USA.

4.3 Teheran-erklæringen

Iran var høsten 2003 bekymret for at atomspørsmålet skulle bli en sak for FNs sikkerhetsråd både grunnet avsløringen av de udeklarete kjernefysiske anleggene i Natanz og Arak i 2002, men også en kritisk resolusjon fra IAEA mot Iran i september 2003 (Rouhani 2005).¹⁹ IAEAs daværende leder, Mohammad ElBaradei, krevde at Iran måtte implementere Tilleggsprotokollen slik at byrået kunne få tilstrekkelig oversikt over og tilgang til Irans kjernefysiske anlegg (IAEA 2003d). Dessuten krevde IAEAs styre at Iran måtte klargjøre alle aspekter ved atomprogrammet i henhold til NPT og suspendere alle anrikningsaktiviteter (IAEA 2003c).

Hassan Rouhani omtalte denne perioden og de iranske vurderingene i en tale til Irans kulturelle revolusjonsråd publisert i 2005. Det ble høsten 2003 vurdert at dersom landet ikke var helt åpne om tidligere aktiviteter, slik IAEAs styreresolusjon fra september 2003 krevde, så ville dette utgjøre et brudd på resolusjonen. Dermed ville saken sannsynligvis bli henvist til FNs

---

¹⁸ Irans mange brudd på Sikkerhetskrollavtalen med IAEA gjaldt blant annet unnlattelse i å deklare 1) import av uranheksafluorid fra Kina og gjennomføring av tester med gassentrifuger, 2) testing av teknikker for laseranrikning, og 3) plutoniumseparasjon på forskningsnivå. For flere detaljer omkring udeklarete aktiviteter og starten på den nåværende krisen, se Kippe (2009:15-20). IAEA-inspektører fant også spor av høyanriket uran i enkelte anlegg der Iran hadde arbeidet med gassentrifuger og dette førte til mistanke om kjernevåpenambisjoner. Det ble derimot senere, i 2005, vurdert av IAEA at disse uransporene stammet fra Pakistan og hadde fulgt med utstyret som Iran hadde kjøpt på det svarte markedet (Kippe 2009:27). Det ble senere kjent at Iran, i tillegg til Libya og Nord-Korea, hadde kjøpt tegninger av og teknologi for gassentrifugeanrikning fra det såkalte Khan-nettverket. Abdul Qadeer Khan, som var sentral i utviklingen av Pakistans kjernevåpenprogram, tilstod i 2004 å ha solgt anrikningsteknologien videre. Iran har senere innrømmet å ha handlet med Khan-nettverket (Breivik og Toft 2007).

¹⁹ IAEAs resolusjon fra september 2003 vedrørende Iran er tilgjengelig her: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Board/2003/gov2003-69.pdf>

sikkerhetsråd. Det samme ville trolig skje dersom Iran var helt åpne om alle sine tidligere aktiviteter. Iran håpet et samarbeid med noen få europeiske land kunne bidra konstruktivt til å øke tilliten til Iran. Ifølge Rouhani hadde EU-3 allerede sommeren 2003 sendt et løsningsforslag på atomkonflikten til Iran, men dette ble avvist blant annet grunnet krav om å avslutte anrikningsaktivitetene (Daily Times 2003; Rouhani 2005). Høsten 2003 ble utenriksministrene fra EU-3-landene, Storbritannias Jack Straw, Tysklands Joschka Fischer og Frankrikes Dominique de Villepin, invitert til Teheran. Der ble det inngått en avtale om at EU-3 skulle forhindre at saken ble tatt opp i FNs sikkerhetsråd mot at Iran skulle implementere Tilleggsprotokollen og redegjøre for alle aspekter ved atomprogrammet for IAEA samt suspendere anrikningsaktiviteter i henhold til IAEOs definisjon (Meier 2013:7; Rouhani 2005). Dette resulterte i *Teheran-erklæringen* 21. oktober 2003 der Iran frivillig forpliktet å følge Tilleggsprotokollen og stanse anrikningsaktiviteter midlertidig.²⁰ Irans utelukkende fredelige hensikter ble også understreket. I talen fra 2004 påpeker Rouhani at det internt i Iran allerede på forhånd hadde blitt avgjort at disse tiltakene ville bli innført selv uten en slik avtale med EU-3 (Rouhani 2005). Uansett var den påfølgende IAEA-resolusjonen, vedtatt 26. november, mer positiv for Iran og anerkjente flere av de tillitsskapende tiltakene som Iran nå ønsket å inngå.²¹ Den 18. desember signerte Iran Tilleggsprotokollen, men landet har per desember 2014 ennå ikke ratifisert denne. I februar 2006, etter at IAEA-styret innrapporterte Iran til FNs sikkerhetsråd for brudd på Sikkerhetskontrollavtalen, opphevet dessuten Iran den ikke-bindende implementeringen av Tilleggsprotokollen.

Seyed Hossein Mousavian har beskrevet forhandlingene frem mot Teheran-erklæringen og tiden etter. Han påpeker at det etter erklæringen raskt ble klart at EU-3 og Iran var uenige om definisjonen av suspensjon av anrikningsaktiviteter (Mousavian 2012:100-102). ElBaradei hadde før erklæringen forsikret Rouhani om at dette kun innebar å ikke mate gassen uranheksafluorid (UF₆) inn i de spinnende sentrifugene. Dette ville være tilstrekkelig for å oppfylle kravet fra IAEOs resolusjon. Det var også dette som Irans øverste leder Khamenei godtok for å inngå en frivillig, midlertidig suspensjon (Meier 2013:6; Mousavian 2012:100-102). I etterkant ble uenighet om definisjonen derimot en kilde til spenning mellom EU-3 og Iran, ifølge Mousavian. EU-3 og IAEA mente suspensjonen måtte gjelde alle anrikningsrelaterte aktiviteter, ikke bare å spinne sentrifugene med UF₆. I den fortolkningen gjaldt suspensjonen også produksjon av UF₆, samt forskning og utvikling av gassentrifuger uten bruk av UF₆. Mousavian hevder at IAEA var uenig med sin egen leder, ElBaradei, om dette (Mousavian 2012:123-125). EU-3 ønsket en bredere definisjon fordi dette ble sett på som et nødvendig, tillitsskapende tiltak. Iran foretrakk derimot en smal definisjon for å kunne fortsette utviklingen av viktig teknologi (ElBaradei 2011:140). Peter Jenkins, Storbritannias ambassadør til IAEA 2001-2006, understreker at det var ElBaradeis definisjon som gjorde at Iran kunne gjøre en del vitale fremskritt uten å bryte Teheran-erklæringen (Jenkins 2013). Rouhani har selv uttalt at erklæringen og den mindre spente situasjonen som den skapte, gjorde det mulig for Iran blant annet å fullføre deler av det

---

²⁰ Hele Teheran-erklæringen er tilgjengelig her:

http://www.iaea.org/newscenter/focus/iaeaيران/statement_iran21102003.shtml

²¹ IAEA-styrets resolusjon fra november 2003 vedrørende Iran er tilgjengelig her:

<http://www.iaea.org/Publications/Documents/Board/2003/gov2003-81.pdf>

kjernefysiske senteret i Isfahan (Rouhani 2013d; Rouhani 2005). Et av anleggene i Isfahan er et urankonverteringsanlegg der yellowcake²² blir kjemisk konvertert til UF₆. Denne prosessen klarte Iran å mestre i denne perioden. Det er blitt hevdet av enkelte, blant annet USAs tidligere FN-ambassadør fra 2005-2006, John Bolton, at Rouhani i realiteten lurte og misledet europeerne slik at Iran kunne gjøre viktige kjernefysiske fremskritt (Fox News 2013). Jenkins hevder derimot at det utelukkende var ElBaradeis smale definisjon som gav Iran rom for å fortsette denne utviklingen (Jenkins 2013).

Definisjonen av suspensjon ble et av de vanskeligste spørsmålene i denne perioden. Både dette og ny avslørende informasjon om Irans atomprogram (se del 4.1 og spesielt fotnote 18) som kom for dagen etter Teheran-erklæringen, bidro til økt mistillit mellom partene.

4.4 Paris-avtalen

Tross stadig nye avsløringer fortsatte forhandlingene mellom Iran og EU-3 i 2004 med Rouhani i en sentral rolle. Mye av forhandlingene dreide seg om en utvidet suspensjon av anrikningsaktivitetene. Etter mye intern debatt godtok Iran en forlengelse av suspensjonen mot at EU-3 skulle arbeide videre for å få saken bort fra IAEA-styrets agenda før styremøtet i juni 2004. Den 23. februar ble *Brussel-avtalen* inngått mellom EU-3 og Iran, og i avtalen ble også omfanget av suspensjon av anrikningsaktiviteter gjort noe større. Iran godtok frivillig midlertidig stans i sammensetning og testing av sentrifuger samt suspensjon av egen produksjon av deler til sentrifugene (Mousavian 2012: 126-127).

I juni 2004 var derimot Iran og atomprogrammet fortsatt på agendaen under IAEAAs styremøte. Det var også uenighet om Iran hadde fulgt opp sine forpliktelser i henhold til Brussel-avtalen. Etter IAEAAs resolusjon i juni 2004 erklærte derfor Iran at de ikke lenger godtok avtalen inngått i Brussel, blant annet ved å igangsette produksjon av sentrifuger (ElBaradei 2011:136, Mousavian 2012: 136-138).

Utover høsten 2004 ble det gjort nye forsøk på avtaler. Mousavian forklarer at EU-3 i oktober 2004 foreslo en avtale, men den ble avvist av Iran. EU-3 ønsket blant annet suspensjon av anrikningsaktiviteter på ubegrenset tid. Samtidig impliserte forslaget at den eneste måten Iran kunne garantere at landet ikke ville utvikle kjernevåpen var ved å stanse hele atomprogrammet. Disse kravene ble oppfattet som urimelige i Teheran. Det ble videre presset på for en avtale før IAEAAs styremøte i november, og etter intensive forhandlingsrunder kom den såkalte *Paris-avtalen* på plass den 15. november 2004.²³ Avtalen ble ansett for å være et viktig gjennombrudd i atomforhandlingene med Iran på den tiden. Gjennom avtalen fortsatte Iran midlertidig stans i anrikningsaktivitetene og implementering av Tilleggsprotokollen (ElBaradei 2011: 140-141, Meier 2013: 6-7). Definisjonen av anrikningsaktivitetene ble gjort bredere og tydeligere enn i de

---

²² Yellowcake er en blanding av uranoksider (i gjennomsnitt U₃O₈) som lages når uranmalm er hentet ut fra gruver og knuses og foredles i møller. I noen sammenhenger kalles det for urankonsentrat (engelsk: uranium ore concentrate, UOC).

²³ Hele avtaleteksten til Paris-avtalen er tilgjengelig her: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/2004/infcirc637.pdf>

tidligere avtalene. Blant annet godtok Iran stans i alle urankonverteringsaktiviteter i Isfahan. Avtalen skulle fungere som et grunnlag for en mer omfattende og langsiktig avtale, og den frivillige suspensjonen av anriknings- og reprosesseringsaktiviteter²⁴ var ment som et tillitsbyggende tiltak mens forhandlingene om den nye avtalen pågikk. Irans øverste leder Khamenei avviste først avtalen, men gikk deretter med på suspensjon av anrikningen i tre måneder mens videre forhandlinger fant sted (Mousavian 2012: 145-151). Ifølge Paris-avtalen ville en langsiktig avtale med Iran inneholde garantier om kjernefysisk-, teknologisk- og økonomisk samarbeid, og forpliktelser knyttet til sikkerhetsspørsmål. I avtalen fremkommer det også at Iran og EU ville forhandle om en handels- og samarbeidsavtale, og at EU aktivt ville gi sin støtte til forhandlinger om et mulig iransk medlemskap i verdens handelsorganisasjon (WTO).

Det er usikkert hvor mye av æren for progresjon i forhandlingene man kan tillegge Rouhani, men som sjefsforhandler var han en fremtredende representant i samtaler med EU-3 og en tydelig forkjemper for forhandlingslinjen. Jack Straw, britisk utenriksminister 2001-2006 og sentral i forhandlingene med Iran 2003-2005, har karakterisert Rouhani både som kapabel, til å stole på og som en person med tydelig autoritet i denne perioden (Iranwire 2013; BBC 2013c). Rouhani gikk dessuten høsten 2005 av som forhandler da forhandlingsstrategien ble kraftig hardnet. Straw understreker samtidig at Rouhani måtte få godkjennelse av Khamenei når endelige avgjørelser ble tatt. I sine memoarer skriver Straw at Rouhani og hans forhandlingsteam under arbeidet med Teheran-erklæringen tok en rekke telefoner som etter alt å dømme gikk til Khamenei og hans stab (Straw 2012:451).

4.5 Rammeverk for langsiktig avtale

Etter inngåelsen av Paris-avtalen fortsatte forhandlingene, og 23. mars 2005 presenterte Iran et avtalesforslag for de europeiske motpartene. Gjennom en stegvis plan skulle Iran gradvis starte opp igjen anrikningsaktivitetene under nøye overvåking fra IAEA (Mousavian 2012:167-168, se også fotnote 26). EU-3 godtok ikke planen på tross av nye tilbud om tillitsbyggende tiltak fra Iran, som fortsettelse av midlertidig suspensjon i seks nye måneder. Ifølge Mousavian var dette grunnet amerikansk press. USA hadde som betingelse at en avtale ikke kunne inkludere iransk anrikning (Mousavian 2012: 169). Tidligere ambassadør Jenkins mener avslaget av denne avtalen fikk Khamenei til å forstå at de europeiske statene i realiteten også ønsket suspensjon på ubegrenset tid. Dette ville gjøre enhver avtale umulig for Iran å godta (Jenkins 2013). EU-3 utarbeidet derimot en egen pakkelsønsning som ble presentert for Iran i august 2005.²⁵ Da hadde Iran få dager før vedtatt å iverksette urankonvertering ved anlegget i Isfahan igjen,

---

²⁴ Reprosessering er kjemisk gjenvinning av uran og plutonium fra bestrålt brensel. Denne prosessen er nødvendig for produksjon av plutonium til kjernevåpen. Reprosessering er foreløpig lite relevant for Iran, men kan bli mer aktuelt dersom tungtvannsreaktoren i Arak blir operativ. Iran har foreløpig sagt lite om sine planer for håndtering av brukt brensel. Landet har imidlertid bedrevet plutoniumseparasjon på laboratorienivå tidligere. Det foreligger per september 2014 allikevel ingen kjente planer om bygging av noe reprosesseringsanlegg i Iran.

²⁵ EU-3s forslag til rammeverk for en langsiktig avtale er tilgjengelig her: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/2005/infcirc651.pdf>

ettersom det europeiske forslaget hadde uteblitt i lang tid.²⁶ Iran mente dessuten at avtaleforslaget som ble presentert, ikke anerkjente Irans rett til anriking av uran. Iran avviste derfor forslaget og trakk seg fra Paris-avtalen. Mahmoud Ahmadinejad ble valgt til Irans nye president i juni 2005, og han tiltrådte i august. Den nye iranske presidenten byttet ut flere av de moderate forhandlerne, blant annet Rouhani. Under styremøtet i IAEA i september 2005 støttet EU-3 en kritisk resolusjon som fremhevet Irans mangelfulle etterlevelse av Sikkerhetskrollavtalen. Resolusjonen åpnet for at Iran-saken kunne bli henvist til FNs sikkerhetsråd.²⁷ I februar 2006 stemte styret i IAEA for å oversende Iran-saken til Sikkerhetsrådet. Både USA, Russland, Kina og EU-3 støttet forslaget om oversendelse. Forsøkene på en konstruktiv tilnærming mellom partene for å løse konflikten gjennom Teheran-erklæringen og Paris-avtalen var med dette over.

«Against all its sincere efforts and maximum flexibility, Iran has not received a proposal as of today, and all public and diplomatic information, particularly the letter of 29 July 2005 of the E3 Ministers, indicate that the content of the eventual proposal will be totally unacceptable.»

Utdrag fra Irans brev til IAEOs leder Mohammad ElBaradei, 1. august 2005(se fotnote 26)

Årsakene til sammenbruddet i forhandlingene var sammensatte, men mangel på tillit sto sentralt. Suspensjon av anrikningsaktiviteter var ment som et tillitsfremmende tiltak, men uenighet om omfang og varighet ble et viktig stridsspørsmål. Rouhani har selv uttalt, i den tidligere omtalte talen fra 2004, at han ikke stolte på europeerne og at de europeiske partene ikke stolte på Iran. Rouhani forklarte videre at å bygge tillit stegvis måtte være essensielt for å lykkes (Rouhani 2005). Partene kom et godt stykke, men feilet til slutt. Denne mangelen på tillit og Irans ønske om å ha kontroll over hele brenselssyklusen kan spores tilbake til en del avtalebrudd fra europeiske land etter revolusjonen i 1979 (mer om dette i del 6.3).

4.6 Frykt for angrep og omfattende sanksjoner

Paris-avtalen ble inngått i en periode som var preget av frykt for militære angrep mot Iran og økt bekymring for at landet var i ferd med å utvikle kjernevåpen. Selv om Iran etter avsløringen av de kjernefysiske anleggene i Natanz og Arak høsten 2002 og den påfølgende kritiske resolusjonen fra IAEA i september 2003 redegjorde for flere av sine aktiviteter, dukket det stadig opp nye informasjonsbiter som svekket Irans troverdighet (se fotnote 18). Iran observerte at USA økte sin tilstedeværelse i nabolandene Irak og Afghanistan i perioden 2001-2003, og at påstandene om irakiske masseødeleggelsesvåpen var en av hovedårsakene til Irak-invasjonen. At daværende president George W. Bush karakteriserte Iran som en del av «ondskapens akse» i sin State of the Union-tale i januar 2002, bidro også til at Iran fryktet et militært angrep (Washington Post 2002). Den militære trusselen ble, som tidligere nevnt, understreket av Rouhani i presidentvalgkampen

²⁶ Iran informerte IAEA om denne beslutningen i et brev datert 1. august 2005. Brevet inneholder også en rekke detaljer rundt Irans forslag til rammeverk 23. mars 2005 og landets syn på forhandlingenes utvikling siden inngåelsen av Teheran-erklæringen i oktober 2003. Brevet i sin helhet er tilgjengelig her:

<http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/2005/infcirc648.pdf>

²⁷ IAEOs resolusjon fra september 2005 vedrørende Iran, er tilgjengelig her:

<http://www.iaea.org/Publications/Documents/Board/2005/gov2005-77.pdf>

(se del 2.2). I en debatt henviste Rouhani også til memoarbøkene til både daværende leder av IAEA Mohammad ElBaradei og Storbritannias daværende utenriksminister Jack Straw som begge påpekte den samme trusselen (Rouhani 2013c).

Ifølge Jack Straw kunne et angrep på Iran blitt forsøkt rettferdiggjort ved å vise til FN-paktens artikkel 51 om staters rett til selvforsvar. Straw fremhever imidlertid i sine memoarer at de var milevis fra en slik avgjørelse. Det forelå ingen konkrete bevis på at Iran var i ferd med å utvikle kjernevåpen. Selv om Iran var en utfordrende forhandlingspartner som unnlot å deklare aktiviteter til IAEA, var ikke dette grunn nok til å angripe (Straw 2012:454-455). En økt risiko for et militært angrep var likevel en viktig del av Irans sikkerhetsvurderinger og er med på å forklare landets forhandlingsvillighet i denne perioden.

På tilsvarende vis forsøkte Iran å unngå innføring av FN-sanksjoner. Daværende president Mohammad Khatami stod for en politikk om dialog mellom sivilisasjoner og forhandlinger fremfor konfrontasjon (Khatami 2000). Khatamis samarbeidsvilje i møte med EU-3 og IAEA var viktig for å hindre innføring av sanksjoner og militære angrep. Dersom Iran-saken hadde blitt oversendt til Sikkerhetsrådet allerede i 2003-2005 ville tidligere innføring av FN-sanksjoner mot Iran vært et sannsynlig utfall.

5 Ahmadinejad-perioden (2005-2013)

I februar 2006, få måneder etter at Ahmadinejad tiltrådte som Irans nye president, valgte styret i IAEA å oversende Iran-saken til FNs sikkerhetsråd. Ikke lenge etter måtte Iran forholde seg til en ny forhandlingsmotpart i atomspørsmålet, ved at EU-3 ble utvidet med Russland, Kina og USA (P5+1). Både EUs utenrikspolitiske høyrepresentant Catherine Ashton (på vegne av P5+1) og IAEA har rapportert om få forhandlingshøydepunkt i løpet av Ahmadinejad-perioden. Gjentatte forsøk på forhandlinger førte ikke frem, men resulterte derimot i stadig flere sikkerhetsrådsresolusjoner med påfølgende sanksjoner mot Iran.

5.1 Holdningsendring og nye forhandlere

Ahmadinejads regjering anklaget Rouhanis forhandlingsteam for å ha vært for passive, svake og ineffektive i møte med EU-3, med henvisning til at Iran fikk svært lite igjen for å være samarbeidsvillig (Foreign Policy 2013; Mousavian 2012:188-190). På forsommeren 2005 var Khatamis forhandlingsteam under et sterkt innenrikspolitisk press grunnet deres strategi i forhandlingene med EU-3 (Mousavian 2012:168; Straw 2012:452). Selv om Teheran-erklæringen og Paris-avtalen kan ha forhindret både FN-sanksjoner og militære angrep, ble EUs vage lovnader om økonomisk, kjernefysisk, sikkerhetsmessig og teknologisk samarbeid med Iran aldri konkretisert før Khatami fratrådte stillingen som president i august 2005. Regjeringen til Ahmadinejad ønsket ikke å følge det samme sporet som den foregående regjeringen. Ahmadinejad-regjeringen valgte en mindre kompromissrettet tilnærming i forhandlingene med den nye forhandlingsmotparten P5+1. Øverste leder Khamenei sluttet opp om politikken til

Ahmadinejad og kritiserte også Rouhani for å ha suspendert anrikningen i 2003 (Foreign Policy 2013).

Det ble gjort en rekke forandringer i forhandlingsteamet etter at Ahmadinejad overtok som president. Ali Larijani, presidentkandidat i 2005 og parlamentsleder per 2014, erstattet Rouhani som sjefsforhandler. Larijani hadde posisjonen fra august 2005 til oktober 2007. Larijani og Mohammad ElBaradei, daværende leder av IAEA, forhandlet i 2007 om en handlingsplan for å få Iran til å svare på en del av de utestående spørsmålene om atomprogrammet.²⁸ Iran var i denne perioden samarbeidsvillig og besvarte en rekke av spørsmålene unntatt dem om påstått forskning og aktiviteter tilknyttet kjernevåpen (Kippe 2009:19). De fleste av de utestående spørsmålene knyttet til flerbruksdelen av Irans atomprogram ble dermed endelig oppklart. Samtidig slo ElBaradei fast at implementering av Tilleggsprotokollen fortsatt var et helt nødvendig krav fra IAEA for at de skulle kunne trekke en konklusjon om at atomprogrammet kun var fredelig innrettet i nåtid. I løpet av forhandlingene ble Larijani erstattet med Saeed Jalili som leder av SNCS og sjefsforhandler i oktober 2007. Jalili fungerte som sjefsforhandler frem til september 2013, men oppnådde få konstruktive resultater (Arms Control Association 2013). Forsøket på å inngå den såkalte TRR-avtalen (se neste avsnitt) var det mest konstruktive forhandlingsforslaget som ble lagt frem med Ahmadinejad som president.

5.2 TRR-avtalen

Høsten 2009 oppstod en mulighet for ny avspenning i Irans forhold til omverdenen gjennom den såkalte «TRR-avtalen». Iran trengte 120 kg uranbrensel til den amerikanskbygde forskningsreaktoren i Teheran (*Tehran Research Reactor - TRR*).²⁹ Det ble utarbeidet et avtaleforslag om at Iran skulle eksportere 1200 kg uranheksafluorid (UF₆) anrikt til 3-5 % til Russland som ville anrike det videre opp til nesten 20 %, og deretter sende det til Frankrike for omdannelse til 120 kg uranbrensel av den meget spesielle typen som denne reaktoren krever. Brenselet ville så eksporteres tilbake til Iran for bruk i TRR. Avtalen var ment som et tillitsbyggende tiltak som ville redusere beholdningen av lavanrikt uranheksafluorid (LEUF₆) på iransk territorium, et materiale som kan anrikes videre opp til våpenkvalitet. På dette tidspunktet utgjorde 1200 kg nærmere 70 % av Irans lagrede reserver av LEUF₆. Byttehandelen ble ikke gjennomført, blant annet på grunn av intern motstand i Iran (se del 3.2). Igjen ble mangel på tillit et avgjørende punkt. Iran var blant annet skeptisk til kravet om at utvekslingen skulle skje utenfor Iran. Frykten for at en av stormaktene skulle holde igjen det iranske uranet var trolig en faktor. Iran startet senere, i februar 2010, anrikning opp til nær 20 % på egenhånd (Arms Control Association 2013; Høibråten m.fl. 2013:111).

Våren 2010 forsøkte Brasil og Tyrkia å fremforhandle en ny avtale med Iran basert på hovedlinjene i TRR-avtalen. 17. mai 2010 ble en ny Teheran-erklæring³⁰ presentert. Avtalen fikk imidlertid ikke støtte fra vetomaktene i FNs sikkerhetsråd, blant annet grunnet erklæringens

²⁸ For flere detaljer omkring denne handlingsplanen, se (Kippe 2009:18-20).

²⁹ TRR ble bygget av USA gjennom det såkalte *Atoms for Peace*-programmet på 1950- og 1960-tallet (Kippe 2009:14).

³⁰ Hele avtaleteksten er tilgjengelig her: <http://www.fas.org/nuke/guide/iran/joint-decl.pdf>

stadfestelse av Irans rett til anrikning. Dette var og er i strid med kravene fra FN-resolusjonene. I tillegg utelot erklæringen å omtale Irans anrikning til litt under 20 % og landets økende reserver av LEUF₆ (Arms Control Association 2013).

En avtale lignende den opprinnelige TRR-avtalen har de siste årene vært mindre aktuell grunnet Irans store reserver av LEUF₆. I oktober 2009 utgjorde 1200 kg som nevnt en betydelig del av landets samlede reserver, og avtalen ville bety at Irans gjenværende beholdning var for redusert til at landet kunne ha utviklet én eneste kjernefysisk ladning. I mai 2014 rapporterte IAEA derimot at Iran hadde produsert 8475 kg uranheksafluorid (UF₆) anrikt til under 5 % (IAEA 2014b), hvorav det meste av dette ble lagret som LEUF₆. Iran behøver inntil videre ikke alt dette uranet som brensel fordi de foreløpig ikke har bygget reaktorer.³¹ Iran har dessuten kommet langt på vei med å produsere det nødvendige brenselet til TRR på egenhånd (Høibråten m.fl. 2013:112-113).

5.3 Andre forsøk på forhandlinger

I Jalilis periode som forhandlingsleder var det flere runder med samtaler, også utover TRR-avtalen. I 2011 la Russlands utenriksminister Sergej Lavrov frem et forslag til veikart for å skape progresjon i atomforhandlingene. Iran skulle steg for steg gjøre innrømmelser og godta tillitsbyggende tiltak, som eksempelvis å begrense anrikningsaktivitetene og implementere Tilleggsprotokollen, mens P5+1 gradvis skulle oppheve innførte sanksjoner. Jalili og Ahmadinejad skal ha vært positive til forslaget, men USA og EU var mer skeptiske (Arms Control Association 2011; Radio Free Europe 2011). Stormaktene har helst sett at Iran viser samarbeidsvilje gjennom å implementere tillitsbyggende tiltak før det gis lettelse i sanksjoner.

Under Ahmadinejad-perioden var det flere forhandlingsrunder mellom Iran og P5+1. Hovedkravene fra P5+1 har vært stans i Irans anrikning til nær 20 %, overføring av deler av nær 20 % LEUF₆-lagrene til et nøytralt tredjeland, nedleggelse eller stans av aktivitetene i anrikningsanlegget i Fordow (se del 5.4), gjenimplementering av Tilleggsprotokollen, samt oppklaring av utestående spørsmål. I bytte skal Iran ha blitt tilbudt heving av enkelte sanksjoner, teknisk assistanse innenfor deler av atomprogrammet, og reparasjoner og reservedeler til sivile fly. Iran har fortsatt å kreve at P5+1 anerkjenner landets «umistelige» kjernefysiske rettigheter, særlig anrikning, i henhold til NPTs artikkel IV. Forhandlingene førte ikke frem (Arms Control Association 2013).

5.4 Sanksjoner, fordekte aksjoner og avsløring av nytt anlegg

Etter sammenbruddet i forhandlingene mellom EU-3 og Iran høsten 2005 ble Irans atomprogram tatt opp i FN's sikkerhetsråd, og 31. juli 2006 ble den første resolusjonen mot Iran vedtatt. Det har siden blitt vedtatt ytterligere fem resolusjoner, hvorav fire har inneholdt sanksjoner. Disse sanksjonene har ikke bare vært rettet spesifikt mot foretak og enkeltpersoner tilknyttet de iranske atom- og missilprogrammene, men også mot iranske banker, og de har pålagt økt inspeksjon av iranske handelsskip. Det er også innført forbud mot eksport av kjernefysisk teknologi til Iran samt

---

³¹ Russland leverer brensel til Irans kjernekraftverk i Bushehr de første ti årene etter oppstart, det vil si fram til 2021. Iran har ikke evne til å produsere lisensiert brensel til denne reaktoren selv.

støtte til landets anriknings- og tungtvannsrelaterte aktiviteter. Sanksjonene er blitt vedtatt som en konsekvens av at Iran ikke har oppfylt kravene om stans i anriknings- og tungtvannsrelaterte aktiviteter, implementering av Tilleggsprotokollen og samarbeid med IAEA for å besvare utestående spørsmål. Den siste FN-resolusjonen (per 2014) ble vedtatt i 2010. I 2012 innførte EU og USA nye, kraftige sanksjoner som spesielt rammet iransk bankvesen og petroleumssektoren gjennom EUs importforbud av iransk olje (Cordesman m.fl. 2013:38-52).

I 2010 infiserte dataormen *Stuxnet* en rekke datamaskiner i Iran, og viruset var høyst sannsynlig rettet mot styringssystemet til iranske gassentrifuger. Det er omdiskutert hvilken effekt *Stuxnet* har hatt, men mye tyder på at dataormen hadde en kortvarig negativ effekt på anrikningskapasiteten i Natanz. Det er blitt hevdet at USA eller Israel stod bak spredningen av dataormen, men dette har ikke blitt bekreftet fra offisielt hold (Høibråten m.fl. 2013:117). Til sammen fem iranske vitenskapsmenn med tilknytning til atomprogrammet ble drept i attentater mellom 2007 og 2012. Det var også et drapsforsøk på Fereydoun Abbasi-Davani som senere ble utnevnt til sjef for Irans atomenergiorganisasjon, AEOI (The Telegraph 2012). Iran mener USA, Israel og Storbritannia står bak angrepene (BBC 2010).

Iran informerte IAEA om et nytt anrikningsanlegg i Fordow i september 2009, kun få dager før statsledere fra USA, Storbritannia og Frankrike hadde planlagt å offentliggjøre nyheten om dette anlegget på en pressekonferanse. Iran har gjentatte ganger endret begrunnelsen for anlegget i Fordow, og stormaktene har derfor generelt vært mer skeptiske til anlegget i Fordow enn anrikningsanlegget i Natanz. I tillegg er det også hovedsakelig her Iran har anrikt opp til nesten 20 %.³² Dessuten er Fordow mindre i størrelse enn Natanz, som gjør at anlegget fremstår som mer nyttig for produksjon av våpenuran til kjernevåpen enn for produksjon av store mengder lavanrikt uran til kjernekraftverk.³³ Anlegget i Fordow er bygget dypere under bakken enn anlegget i Natanz slik at det er mindre sårbart ved eventuelle militære angrep. Iran hevder derfor at anlegget i Fordow tjener som et reserveanlegg i tilfelle Natanz skulle bli bombet.

Attentater, sanksjoner, *Stuxnet* og det nye anlegget i Fordow gjorde forhandlingssituasjonen betydelig vanskeligere de siste årene med Ahmadinejad som president.

6 Etter valget av Rouhani (2013-)

6.1 Endrede omstendigheter rundt forhandlingene

Per 2014 er den økonomiske situasjon i Iran meget krevende. Siden 2012 har økonomien vært preget av dramatisk fall i valutaens verdi, og raskt stigende priser på basisvarer som mat, drivstoff, øvrige dagligvarer og husholdning. Denne utviklingen skyldes trolig både svak økonomisk styring av den iranske regjering og de internasjonale sanksjonene (Cordesman m.fl.

³² Iran anriker uran opp til nær 20 % i Natanz også, men kun i pilotanlegget som ligger over bakken.

³³ Anrikningsanlegget i Natanz er mer forståelig i kjernekraftsammenheng ettersom dette anlegget har en designkapasitet som er tilpasset brenselbehovet i kjernekraftreaktoren i Bushehr. Anrikningsanlegget i Natanz har plass til 50 000 sentrifuger, mens anlegget i Fordow kun har plass til 3000 sentrifuger.

2013:79-82, Khajepour m.fl. 2013:12). Det er i økende grad en erkjennelse i Iran av at sanksjonene har stor negativ effekt. Dersom regimet vurderer at situasjonen blir uakseptabel om ikke enkelte sanksjoner heves, kan dette trolig være en viktig forklaringsfaktor for hvorfor Iran har søkt å inngå nye kompromisser under Rouhani. I tillegg til den økonomiske situasjonen påvirker en rekke andre innenrikspolitiske hensyn, som befolkningens støtte til regimet og atomprogrammet, også denne vurderingen.

Det ville trolig vært enklere å *unngå* innføring av FN-sanksjoner da Khatami var president enn det er å *opphève* dagens innførte sanksjoner. Så lenge bare ett av P5-landene i FNs sikkerhetsråd legger ned veto, er innføring eller opphevelse av sanksjoner umulig. FNs sikkerhetsråd vil kunne gi lettelse i enkelte sanksjoner dersom Iran imøtekommer kravene fra IAEA og FN, men å heve alle sanksjonene vil bli vanskelig med mindre Iran friskmeldes fra anklagene om kjernevåpenforskning. Sentrale europeiske land som for ti år siden spilte en viktig rolle i forhandlingene, har dessuten stemt for FN-resolusjonene og gjennom EU vedtatt strenge sanksjoner i tillegg. Samtidig er det tvilsomt, spesielt etter at Rouhani tiltrådte, at Russland og Kina vil akseptere hardere FN-sanksjoner. Eksempelvis har ikke Sikkerhetsrådet innført nye FN-sanksjoner som følge av den svært kritiske Sikkerhetskontrollrapporten fra IAEA i november 2011 om Irans utvikling. Både Russland og Kina var kritiske til de nye unilaterale sanksjonene mot Iran som ble vedtatt av Representantenes Hus i USA i juli 2013 (Reuters 2013a; Reuters 2013b).

Som nevnt forhandler ikke Iran lenger primært med de tre EU-landene Tyskland, Frankrike og Storbritannia. Også Kina, Russland og USA er med, og sammen utgjør disse landene P5+1. Jack Straw, Storbritanniens utenriksminister under Teheran- og Paris-avtalene, har påpekt at som forhandlingspart hadde sannsynligvis EU-3 større fleksibilitet enn P5+1 (Iranwire 2013). Det er trolig vanskeligere å oppnå kompromisser som er akseptable for alle statene i P5+1. Samtidig vil faktiske fremskritt ha større forankring og betydning. EU har fått 13 nye medlemsland siden 2003, og de aller fleste er østeuropeiske land. Rouhani påpekte allerede i 2004 at de aller fleste av de nye medlemmene dette året var mer USA-vennlige og derfor presset EU nærmere USAs kritiske holdning til forhandlingene. Flere land i EU kan gjøre det vanskeligere å ha et samlet EU bak seg i forhandlingene enn i 2003 (Rouhani 2005).

Muligheten for en bedret dialog med USA er større enn på lenge. Valget av Barack Obama som USAs president i 2008 markerte et brudd med Bush-administrasjonens politikk overfor Iran. Obama har vært villig til direkte samtaler med Iran uten betingelser, der Bush' betingelse var at Iran måtte suspendere all anrikning av uran (The Guardian 2009). Ahmadinejads harde motstandspolitikk vanskeliggjorde imidlertid en tilnærming mot USA, noe som har endret seg etter valget av Rouhani. Fra august 2013 har både Obama og Rouhani uttrykt et ønske om større forhandlingsvilje, og det har allerede blitt gjort historiske tilnærminger som for eksempel brevutveksling og en kortere telefonsamtale mellom disse presidentene. Utenriksministrene John Kerry og Mohammad Javad Zarif møtte hverandre i New York i forbindelse med høynivåuken i FN i september 2013. Krisen i Irak fra sommeren 2014 har også skapt grunnlag for et samarbeid med felles interesser. Dette har åpnet et mulighetsvindu for en ny tilnærming i forholdet mellom

Iran og USA som ikke har eksistert på mange år, og som kan endres ved neste presidentvalg i USA i 2016. Det er avgjørende at også USA gjør betydelige forsøk på tilnærming dersom gjennombrudd i forhandlingene skal være mulig. Gjennomslag på den innenrikspolitiske arenaen i både Iran og USA for større endringer er krevende for begge parter.

Sommeren 2014 er IAEA fortsatt bekymret over de kjernefysiske aktivitetene i Iran. IAEA er overbevist om at det eksisterte et aktivt program for å utvikle kjernevåpen før 2003 og mistenker at deler av dette programmet har blitt videreført (se del 6.2.1 og 6.3). Likevel er faren for et større militært angrep redusert, blant annet som et resultat av det forbedrede forhandlingsklimaet mellom Iran og P5+1 etter at Rouhani tiltrådte. I tillegg er USAs tilstedeværelse i Irak redusert, og også i Afghanistan er de vestlige styrkene i ferd med å trekke seg ut. Begge disse militære konfliktene har vist seg svært kompliserte og kostbare for amerikanerne. Samtidig har USA nå færre styrker bundet opp i pågående operasjoner enn i 2003-2005. Truslene om angrep mot Syria etter bruken av kjemiske våpen der, og bombingene av den ekstreme opprørsgruppen ISIL (*Islamic State of Iraq and the Levant*) i Irak, har vist at USA fortsatt er villig til å bruke militære maktmidler i regionen om situasjonen er alvorlig nok. I Syria var også masseødeleggelsesvåpen en sentral trigger.

6.2 Genève-avtalen og Rammeavtale med IAEA

Etter kun 112 dager som president klarte Hassan Rouhani å få på plass en avtale om landets atomprogram med P5+1 i Genève den 24. november 2013.³⁴ Den felles handlingsplanen («Joint Plan of Action») som partene inngikk var ment som et første steg mot en mer omfattende, langsiktig avtale. Irans utenriksminister og sjefsforhandler, Mohammad Javad Zarif, returnerte til Iran med lettelse i sanksjoner og delvis anerkjennelse av landets anrikningsaktiviteter. EUs utenrikspolitiske høyrepresentant Catherine Ashton (på vegne av P5+1) og USAs utenriksminister John Kerry var fornøyde med at Iran måtte fryse sensitive atomaktiviteter.

Genève-avtalen bestod av to hoveddeler. Første del beskrev tiltak som skulle implementeres av Iran og E3/EU+3³⁵ de seks påfølgende månedene. Denne fristen ble i juli 2014 utvidet til 24. november 2014, og deretter til 30. juni 2015. Andre del beskrev hovedelementene i en omfattende, langsiktig avtale. Genève-avtalen trådte i kraft 20. januar 2014.

I november 2013 forpliktet Iran seg også til en Rammeverksavtale med IAEA.³⁶ Avtalen beskrev seks steg som Iran måtte implementere innen tre måneder, og disse stegene har senere blitt fulgt opp av flere sett med steg. Stegene beskriver ubesvarte spørsmål IAEA har om Irans atomprogram, deriblant enkelte punkter om mulige militære dimensjoner ved atomprogrammet.

---

³⁴ Genève-avtalen, også omtalt som Joint Plan of Action, finnes tilgjengelig her:

http://eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131124_03_en.pdf

³⁵ Betegnelsen "E3/EU+3" beskriver det samme som P5+1, men fremhever at EU også er involvert, noe som er svært viktig når eksempelvis Iran skal få lettelse i sanksjoner. (EU+3 betyr at Frankrike, Storbritannia og Tyskland forhandler på vegne av EU, sammen med USA, Kina og Russland.)

³⁶ Rammeavtalen med IAEA fra november 2013 finnes her:

<http://www.iaea.org/newscenter/pressreleases/2013/prn201321.html>

Det er viktig at Iran følger opp disse stegene og svarer tilfredsstillende på IAEAs spørsmål. Irans innsats i samtaler med IAEA kan være avgjørende for om en større avtale med Iran er mulig.

6.2.1 Irans forpliktelser

6.2.1.1 Genève-avtalen

I Genève-avtalens første del har Iran forpliktet seg til å fjerne lageret med LEUF₆ anriket til nær 20 % ved at halvparten uttynnes til under 5 % mens resten omdannes til oksid for bruk som brensel i TRR. IAEAs Sikkerhetskontrollrapport om Iran bekreftet at dette var fullført per september 2014 (IAEA 2014a). Dette tiltaket har gjort veien til iranske kjernevåpen lengre. Iran måtte dessuten stanse all anrikning av uran over 5 %. Det Iran produserer av anriket uran opp til 5 % skal konverteres til oksid. I tidsrommet for avtalens gyldighet får Iran heller ikke bygge nye anrikningsanlegg, ikke utvikle flere eller mer avanserte sentrifuger, ikke installere flere sentrifuger eller mate nye sentrifuger med UF₆ som tidligere ikke har blitt benyttet til dette. Iran har imidlertid fått tillatelse til å erstatte ødelagte sentrifuger. Irans viktigste gevinst i Genève-avtalen, i tillegg til mulig lettelse i sanksjoner, var den implisitte godkjenningen av Irans anrikning opp til 5 %. Det er aller første gang et gjensidig godkjent avtaleforslag utelater kravet om fullstendig stans i Irans anrikningsaktiviteter. Irans aktiviteter på forsknings- og utviklingsnivå (FoU/R&D) blir videreført under sikkerhetskontroll av IAEA.

IAEA får gjennom Genève-avtalen daglig tilgang til anrikningsanleggene i Natanz og Fordow, i motsetning til ukentlig tidligere. I tillegg må Iran gi IAEA oppdatert informasjon om reaktoren i Arak, og partene må enes om fremtidig sikkerhetskontroll av reaktoren (noe IAEA bekreftet var gått i orden 31. august 2014 (IAEA 2014a)). Iran skal ikke videreutvikle Arak-reaktoren under Genève-avtalens første del, noe som blant annet betyr at hverken brensel eller tungtvann fraktes til reaktoren. Iran får heller ikke produsere eller teste brensel til reaktoren, eller installere gjenværende komponenter. Dessuten må Iran avstå fra å bedrive reprosesseringsaktiviteter og etablere anlegg som kan brukes til slike formål (hvilket Iran ved utgivelsen av denne rapporten heller ikke har erklært at de har planer om). Iran har dessuten forpliktet seg til å informere IAEA om eksisterende planer for nye kjernefysiske anlegg, beskrive omfanget av eksisterende aktiviteter og bygninger innenfor kjernefysiske områder, samt gi informasjon om urangruver, møller og uranråstoffer.³⁷ Sistnevnte innebærer at Iran skal gi inspektørene tilgang til urangruver og møller. Hensikten med det er å gi IAEA en mer helhetlig oversikt over den iranske brenselssyklusen, så tilliten til at Iran ikke produserer uran som går til fordekte anlegg skal øke.³⁸

Genève-avtalen har lagt større begrensninger på Irans kjernefysiske aktiviteter enn noen annen avtale de siste ti årene. Avtalen minner litt om den langsiktige avtalen EU-3 og Iran forsøkte å enes om da de forhandlet i 2003-2005 med Rouhani som sjefsforhandler. På mange måter har Rouhani nå fortsatt arbeidet han var med på for ti år siden. Samtidig har situasjonen endret seg

---

³⁷ Før materialet har gjennomgått kjemisk konvertering.

³⁸ Normalt starter IAEAs sikkerhetskontroll med uran først når uranet er konvertert til UF₆. Full kontroll med massestrømmer er vanskelig å opprette tidligere i brenselssyklusen enn dette fordi konsentrasjoner og renhetsgrader da varierer sterkt.

betraktelig ettersom Iran i dag besitter et mer avansert kjernefysisk program og FNs sikkerhetsråd har implementert en rekke sanksjoner mot Iran.

6.2.1.2 Rammeverksavtalen med IAEA

Gjennom rammeverksavtalen søker IAEA å komme til bunns i en rekke fremdeles utestående spørsmål ved det iranske atomprogrammet. IAEA er spesielt interessert i det som angår mulige militære dimensjoner, et tema som er mest detaljert beskrevet i IAEAs Sikkerhetskontrollrapport fra november 2011.³⁹ Aktivitetene som beskrives skal angivelig ha pågått fram til minst 2003, og kan vanskelig forsvares ved å vise til sivil kjernekraftutvikling (IAEA 2011). IAEA har siden rapporten i 2011 også antydnet at det foreligger indikasjoner på at visse av disse aktivitetene har blitt videreført også etter 2003, om ikke under et helhetlig program. Iran har benektet enhver anklage om mulige militære dimensjoner ved atomprogrammet, men har under Rouhani lovet å samarbeide med IAEA for å oppklare bekymringene. Rammeverksavtalen bestod i utgangspunktet av seks punkter til oppklaring innen tre måneder, men har senere blitt utvidet med syv nye punkter for implementering innen 24. mai 2014⁴⁰ og deretter fem nye punkter for implementering innen 25. august 2014. Per september 2014 har Iran samarbeidet med IAEA om de fleste av stegene i rammeavtalen, men IAEA har ikke konkludert på noen av punktene om militære dimensjoner, og har bedt om mer informasjon om enkelte av dem. Videre har IAEA bedt Iran foreslå enda et sett med steg, uten at Iran har gått med på det så langt.

Ett av punktene omhandler påstått forskning på teknikker som kan anvendes til å sette av høyeksplosiver i implosjonskjernevåpen (såkalte *exploding bridgewire-detonatorer*, EBW). I 2008 uttalte Iran kort at de hadde utviklet slike detonatorer tidlig på 2000-tallet, og testet avfyring av to til tre detonatorer med en samtidighet på ett mikrosekund (IAEA 2008). Det er konsistent med kravet til samtidighet for å få et implosjonskjernevåpen til å gå av som det skal. Men Iran hevdet at det kun var til sivile og konvensjonelle militære anvendelser, og at IAEAs dokumentasjon ikke hadde noe med deres prosjekt å gjøre. Våren 2014, i tråd med Rammeverksavtalen, ga Iran for første gang mer utdypende, teknisk informasjon om hva som var hensikten med deres utvikling av EBW-detonatorer. I korte trekk var behovet for trygge detonatorer til olje- og gassindustrien det angivelige formålet, noe IAEA inntil videre slo seg til ro med uten å konkludere noe med hensyn til eventuell overføringsverdi til kjernevåpen (IAEA 2014b).

IAEA har vist spesiell interesse for et anlegg i Parchin, i nærheten av Teheran, hvor det påstås at Iran skal ha forsket på implosjon med høyeksplosivlinser i et testkammer. IAEA har gjentatte

---

³⁹ Anklagene beskrevet i IAEAs sikkerhetskontrollrapport fra november 2011 (IAEA 2011) gjaldt blant annet anklager om utvikling av implosjonskjernevåpendesign (og testing av relevante enkeltkomponenter, som flerpunktutløste eksplosivlinser i halvkulekonfigurasjoner), forskning på støpning av uranmetallhalvkuler, utvikling av nøytroninitiatorer (som utløser selve eksplosjonen i kjernevåpenet), forskning på gjennomføring av kjernevåpentester, samt tilpassing av ballistiske missiler til å kunne huse et kjernefysisk stridshode.

⁴⁰ For mer informasjon om de 17 punktene, se IAEAs sikkerhetskontrollrapporter fra 20. februar og 23. mai 2014. De er tilgjengelige her: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Board/2014/gov2014-10.pdf> og <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Board/2014/gov2014-28.pdf>

ganger bedt Iran om å få tillatelse til å gjennomføre inspeksjoner og ta miljøprøver i Parchin. I 2005 fikk IAEA lov til å besøke et lite utvalg av bygninger i Parchin og ta miljøprøver, uten at det fant noe av interesse. I 2012 ble det i åpne kilder imidlertid pekt til en annen del av Parchin, hvor det ble påstått at forsøkene med det aktuelle testkammeret skal ha funnet sted (David Albright og Paul Brannan 2012). IAEA har siden den gangen bedt Iran om tilgang til denne delen av Parchin, så langt uten hell. Satellittbilder har vist mye byggeaktivitet rundt anleggene i Parchin så sent som sommeren 2014, og det fryktes at Iran kan ha fjernet eventuelle spor når IAEA eventuelt får tilgang (Albright og Avagyan 2013).

I perioden 2003-2004 viste IAEA også stor interesse for et anlegg i Lavizan-Shian i Teheran, hvor det var mistanke om at Iran hadde forsket på kjernevåpendesign, men heller ikke her fikk IAEA umiddelbar tilgang. Da IAEA til slutt inspiserte området var en rekke bygninger fjernet, og miljøprøver ga ingen resultater. Det er grunn til å tro at IAEA vil fortsette å stille spørsmål omkring disse aktivitetene inntil Iran oppklarer dem. IAEAs nevnte rapport fra november 2011 og andre kilder beskriver hvordan fagmiljøet som drev de angivelige kjernevåpenrelaterte prosjektene i Iran skal ha holdt til i Lavizan-Shian, og at de siden har omorganisert seg og flyttet rundt i Teheran flere ganger (IAEA 2011).⁴¹

6.2.1.3 Implementering av tiltak i kjølvannet av Genève-avtalen

Iran har etterlevd de fleste av kravene i Genève-avtalen innen fristen, inkludert stans av urananrikning over 5 %, konvertering og fortykning av beholdningen med LEUF₆ anrikt til nær 20 %, samt innsyn i og informasjon om flere kjernefysiske anlegg. Til gjengjeld fikk Iran lettelse i en rekke sanksjoner. Fristen for å komme til en større avtale ble som nevnt utvidet til 24. november 2014. Også stegene skissert i Rammeverksavtalen med IAEA har Iran langt på vei implementert, inkludert å gi IAEA tilgang til flere kjernefysiske anlegg og redegjøre for planer om nye reaktorer og anrikningsanlegg. Punktene i Rammeverksavtalen har langt på vei blitt besvart av Iran, men IAEA vurderer kontinuerlig behovet for mer informasjon. Forhandlingene tilspisser seg etter hvert som spørsmål vedrørende mulige militære dimensjoner behandles.

6.2.2 E3/EU+3-forpliktelser

Ingen flere sanksjoner mot Irans atomprogram skulle implementeres av FNs sikkerhetsråd og EU mens det første steget i Genève-avtalen ble gjennomført, det vil si i praksis frem til 24. november 2014. I tillegg forpliktet USA seg til å avstå fra å implementere nye sanksjoner mot atomindustrien i Iran, såfremt Presidenten og Kongressen tillater det. P5+1 har lovet å trekke tilbake enkelte sanksjoner mot Iran, deriblant de som angår handel med edle metaller, bileksport, flydeler, petrokjemisk eksport og salg av olje verdt 4,2 milliarder dollar. Det har også blitt gitt lettelse i sanksjoner rettet mot Irans utenlandsformue for å muliggjøre såkalt humanitær handel

---

⁴¹ IAEAs påstander er basert på etterretningsinformasjon fra IAEAs medlemsstater, åpne kilder (inkludert iranske publikasjoner), intervjuer av involverte personer samt fra det såkalte laptop-beviset fra 2005, hvor IAEA gjennom en bærbar datamaskin fikk tilgang til en rekke dokumenter med detaljer om et påstått iransk kjernevåpenprogram (IAEA 2011, Kippe 2009, Høibråten m. fl. 2013:94-97). Iran er kritiske til at IAEA benytter medlemsstaters etterretningsrapporteringer som pålitelige kilder, og er generelt kritiske til sikkerhetskontrollrapporten fra 2011. Iran har dessuten anklaget IAEA for å lekke sensitiv informasjon om Irans kjernefysiske utvikling ut i offentligheten.

for Iran, som gir dem tilgang til mat og landbruksprodukter, medisiner og medisinsk utstyr. Sanksjonslettelsene skulle også gjøre det mulig for Iran å betale FN-forpliktelsene sine, samt overføre iransk statlig, økonomisk undervisningsassistanse til anerkjente utdanningsinstitusjoner i utlandet for å dekke skolekostnader for iranske studenter.

Samtidig har P5+1 implisitt akseptert anrikning opp til 5 % ved å gå bort fra det absolutte kravet om stans i alle anrikningsaktiviteter.

6.3 En sluttavtale for atomkonflikten med Iran?

6.3.1 Genève-avtalens rammer for endelig avtale

Målet med Genève-avtalen er at partene skal enes om en omfattende, langsiktig avtale innen ett år. Sluttavtalen skal baseres på rettighetene og pliktene til alle medlemsstater av NPT samt IAEAs sikkerhetskrollavtaler. Det er blitt fremhevet at den endelige avtalen vil inkludere et gjensidig definert iransk anrikningsprogram med praktiske begrensninger og betydelig innsyn som sikrer at atomprogrammet har fredelige formål. Dette innebærer avtalte begrensninger når det gjelder omfang, kapasitet, anrikningsnivå, hvor aktivitetene skal foregå og lagring av anriket uran, basert på en tidsramme partene enes om. Den langsiktige avtalen vil kreve at Iran fullstendig imøtekommer bekymringene knyttet til Arak-reaktoren, og at de ikke reprosesserer eller etablerer anlegg som kan brukes til reprosessering. Iran må implementere tiltak som skaper innsyn og godta økt kontrollaktivitet fra IAEA. Det legges også opp til at Iran skal ratifisere og implementere Tilleggsprotokollen, såfremt presidenten og parlamentet *Majles* tillater det. Det vil også åpnes for internasjonalt, sivilt kjernefysisk samarbeid, herunder anskaffelse av en moderne lett vannsreaktor og forskningsreaktorer med tilhørende utstyr, leveranse av moderne kjernebrensel og FoU-aktiviteter (*forskning og utvikling*). Ved fullstendig etterlevelse og gjennomføring av overnevnte tiltak vil Irans atomprogram bli behandlet på lik linje med andre ikke-kjernevåpenstaters programmer. En endelig avtale vil dermed innebære omfattende heving av FN-sanksjoner og multilaterale og nasjonale sanksjoner rettet mot Irans kjernefysiske program, mens Iran retter seg etter eventuelle gjenstående krav som Sikkerhetsrådet måtte ha for å lukke denne saken på en tilfredsstillende måte. Det vil stegvis åpnes for iransk tilgang til handel, teknologi, finans og energi, basert på en tidsramme partene enes om. Det fremheves imidlertid at «nothing is agreed until everything is agreed». En felles kommisjon bestående av E3/EU+3 og Iran vil etableres for å overvåke implementeringen av avtalen og ta hånd om de spørsmål som måtte oppstå, mens IAEA er ansvarlig for verifikasjon av kjernefysiske aktiviteter. En årsak til å opprette kommisjonen er trolig å takle spredningssensitiv informasjon knyttet til mulige militære dimensjoner, siden IAEA egentlig ikke har mandat til å vurdere dette fullt ut.

6.3.2 Det vanskeligste gjenstår

Er Genève-avtalen virkelig starten på slutten for konflikten rundt Irans atomprogram? Frem til nå er viktige skritt tatt for å skape et rom for forhandlinger, men det har vært enklere for partene å forplikte seg til en midlertidig avtale på ti måneder enn en permanent avtale. Og selv om avtalen inngått i Genève skilte seg fra andre atomavtaler inngått med Iran de siste ti årene grunnet omfanget og detaljnivået, er kjernen i konflikten imidlertid ikke løst ennå. Inntil videre beholder

Iran sin kjernevåpenopsjon som følger med anrikningskapasiteten uten at IAEA har oppklart utestående spørsmål om mulige militære aspekter ved atomprogrammet. Nå begynner de virkelig harde forhandlingene som omhandler mulige militære dimensjoner og hvordan slutttilstanden bør se ut.

6.3.2.1 Mulige militære dimensjoner

Som tidligere nevnt, er det stadig stor grad av usikkerhet omkring Irans tidligere kjernefysiske aktiviteter. Det viktigste for P5+1 og IAEA er å forsikre seg om at Iran ikke utvikler kjernevåpen i fremtiden. Ratifisering og implementering av Tilleggsprotokollen vil gi IAEA mye bedre mulighet til å verifisere dette. IAEA vil da få hyppigere og bredere tilgang til relevante anlegg, noe som setter dem bedre i stand til raskt å oppdage om Iran skulle benytte anleggene til å produsere våpenanvendelige spaltbare materialer. Tilleggsprotokollen gir også IAEA et mer helhetlig bilde av den kjernefysiske infrastrukturen og tilhørende massestrømmer. Den regnes derfor som en nødvendig forutsetning for at IAEA skal kunne konkludere med at Irans deklarasjon av kjernefysiske aktiviteter og materialer ikke bare er korrekt, men at den også er komplett. Det vil si at det ikke er grunn til å tro at det foreligger fordekte aktiviteter og materialer i tillegg til de deklarete.

Hyppige inspeksjoner er spesielt viktig dersom P5+1 skal godta permanent, begrenset anrikning. Stormaktene ønsker nemlig snarest mulig advarsel dersom Iran skulle bestemme seg for å produsere kjernevåpen i kjente anlegg.

På tilsvarende vis må Iran gjennom samtaler med IAEA bidra til oppklaring av utestående spørsmål om tidligere aktiviteter relatert til mulige militære aspekter ved atomprogrammet. Uten en slik oppklaring vil det være vanskelig for IAEA og P5+1 å ha tillit til Irans fremtidige intensjoner. Omfanget av tidligere aktiviteter vil fortelle noe om Irans samlede kunnskap og evne til å kunne utvikle kjernevåpen. En utfordring er at Iran vil oppklare et punkt av gangen og frikjennes etter hvert punkt, mens IAEA mener de må se all informasjonen i sammenheng før en konklusjon kan trekkes. Samtidig vil iranske innrømmelser om kjernevåpenintensjoner i fortiden kunne være svært ødeleggende for utsiktene til en langsiktig avtale, gitt at verdenssamfunnet finner det nødvendig med en sterk reaksjon. Mangel på åpenhet kommer til å ha mange av de samme negative følgene. Oppklaring av disse spørsmålene er dermed en avgjørende del av forhandlingene (se del 6.2.1 for flere detaljer).

6.3.2.2 Innsyn med Tilleggsprotokollen

De fleste av Irans kjernefysiske anlegg er *deklarete* og inspiseres regelmessig av IAEA. Dette inkluderer Teheran kjernefysiske forskningssenter (deriblant TRR), anrikningsanleggene i Fordow og Natanz, Bushehr kjernekraftverk, Isfahan kjernefysiske senter, urangruver og -møller samt tungtvannsfabrikken og tungtvannsreaktoren i Arak. Irans implementering av Genève-avtalen har bidratt positivt til økt innsyn i flere av disse anleggene. Ingen land i verden aksepterer så omfattende og hyppige IAEA-inspeksjoner som Iran i forhold til mengdene med kjernefysiske materialer som er involvert.

Samtidig er det kun implementering av Tilleggsprotokollen som kan sikre IAEA tilgang til Irans *udeklarte* anlegg.⁴² Alle resolusjoner vedtatt av Sikkerhetsrådet og IAEA oppfordrer Iran til å implementere Tilleggsprotokollen, en protokoll Iran implementerte frivillig i 2003-2005 da Khatami fremdeles var president. En iransk ratifikasjon av protokollen er å foretrekke, da det vil medføre at Iran ikke enkelt kan ombestemme seg vedrørende IAEAs innsyn i atomprogrammet. De iranske forhandlerne under Genève-avtalen antydte imidlertid at det kan bli en utfordring å få Tilleggsprotokollen ratifisert av det iranske parlamentet. P5+1 vil neppe oppgi kravet om ratifikasjon av Tilleggsprotokollen. Uten protokollen er det vanskelig for IAEA å gjennomføre verifikasjonsarbeidet i Irans anlegg og umulig å garantere overfor medlemsstatene at Iran utelukkende har fredelige hensikter med atomprogrammet. Av alle IAEAs medlemsstater er det per 24. juli 2014 kun 23 stater som ikke har ratifisert Tilleggsprotokollen (IAEA 2014c).

Et annet tiltak som kan øke innsynet i Irans atomprogram er multilateralisering av Irans brenselssyklus (Mousavian 2012:466, Heireng m.fl. 2010, Ahmadinejad 2005). Dette kan eksempelvis gjøres ved at enkelte stater inngår et samarbeid med Iran om produksjon av kjernebrensel hvor statene er ansvarlige for ulike deler av brenselssyklusen og blir avhengige av hverandres leveranser. Et konsortium med Iran vil kunne bidra til bedre oversikt over Irans teknologiske utvikling og ansvarsområde, samt gi en anledning til å holde igjen leveranser dersom Iran opptrer i strid med avtalen, og på den måten avbryte Irans tilgang til spaltbare materialer. For Iran er det imidlertid svært sentralt å beherske hele brenselssyklusen, uten å være avhengig av andre stater.

6.3.2.3 Urananrikning

Anrikning av uran er sannsynligvis den største teknologiske terskelen på veien mot kjernevåpenutvikling, og derfor har samtlige resolusjoner fra IAEA og Sikkerhetsrådet de siste ti årene krevd fullstendig stans i alle Irans anrikningsaktiviteter. Genève-avtalen tydet på at P5+1 kan komme til å godta anrikning opp til 5 % i begrenset omfang. Hvorvidt stormaktene på sikt kan godta en eksplisitt anerkjennelse av anrikning opp til dette nivået i Iran vil trolig avhenge av Irans samarbeid på andre områder, spesielt hva gjelder mulige militære dimensjoner og ratifikasjon av Tilleggsprotokollen.

Iran har gått fra å anrike på testnivå tidlig på 2000-tallet til å produsere lavanriktet uran på industriell skala, om enn flere størrelsesordener for lite til å kunne kalles kommersielt levedyktig. De utvikler imidlertid stadig mer effektive sentrifuger for anrikning, med henblikk på å oppnå et konkurransedyktig teknologisk nivå i framtiden. Dagens kapasitet er imidlertid stor nok til å

---

⁴² Et absolutt minimum må være at Iran implementerer den såkalte *modifiserte kode 3.1* til den subsidiære teksten til Sikkerhetskrollavtalen (som spesifiserer hvordan denne skal gjennomføres), som sier noe om når Iran må deklare et nytt anlegg til IAEA. Iran mener at det holder å informere IAEA om et nytt anlegg 180 dager før anlegget tas i bruk, mens IAEA mener Iran må deklare et anlegg med en gang en beslutning er tatt om å bygge det. Hvis Iran godtar tidlig deklarerer av nye anlegg, vil dette i det minste være et nyttig tillitsbyggende tiltak før videre forhandlinger. IAEA slår regelmessig fast at Iran allerede er bundet av den modifiserte kode 3.1, siden de godtok den i 2003 og fordi det i Sikkerhetskrollavtalen står at den subsidiære teksten kan endres *dersom det er enighet mellom Iran og IAEA om det*. Ifølge IAEA kunne derfor ikke Iran ensidig gå tilbake til den opprinnelige kode 3.1, som de annonserte i 2007.

kunne brukes til å produsere nok våpenuran til to til tre kjernevåpen i året, og nesten det dobbelte hvis alle de installerte sentrifugene tas i bruk. Genève-avtalen la imidlertid en rekke begrensninger på Irans anrikningsaktiviteter, deriblant ved å kreve stans av urananrikning over 5 %. Materialet Iran allerede hadde av LEUF₆ anrikt til nær 20 % skulle ifølge avtaleteksten konverteres eller fortynnes, noe som altså har blitt gjort (IAEA 2014a).

Selv om Genève-avtalen tar hånd om Irans beholdning av LEUF₆ anrikt til nær 20 %, beholder Iran sin kjernevåpenopsjon ved at landet stadig anriker til opp til 5 %. Eksempelvis rapporterte IAEA i mai 2014 at Iran hadde produsert 8475 kg uranheksafluorid (UF₆) anrikt til under 5 % (IAEA 2014b). Dette kan være nok til å utvikle 9-12 kjernevåpen dersom materialet anrikes videre opp til våpenkvalitet.⁴³ Lavanriktet uran i form av UF₆ utgjør en betydelig snarvei mot våpenanriktet uran. Hele to tredeler av anrikningsarbeidet ved produksjon av våpenuran utgjøres av anrikningen fra naturlig uran til rundt 3,5 % anriktet uran. Ved rundt 20 % anriktet uran er hele 90 % av anrikningsarbeidet utført, dersom vi sammenlikner med anrikning fra naturlig uran og opp til 90 % anriktet uran (våpenkvalitet).

For Iran er det svært sentralt å beherske hele brenselssyklusen, særlig anrikning, uten å være avhengig av andre stater, selv om teknologien er kostbar å utvikle og drive. De fleste land med kjernekraftambisjoner kjøper anriktet uran eller ferdig brensel fra utlandet, men Irans historiske erfaringer med dette er dårlige. På 1970-tallet inngikk Iran en rekke kjernekraftavtaler med blant andre USA, Tyskland og Frankrike, men de vestlige statene valgte senere å trekke seg fra avtalene med Iran som følge av revolusjonen i 1979. Dette førte til store økonomiske tap for Iran og svekket tillit til vestlige leveransere. Iran henviser ofte til disse avtalebruddene (Soltanieh 2010).

6.3.2.4 Forhandlinger om regionale og internasjonale spørsmål

For Iran handler forhandlingene om mer enn landets kjernefysiske utvikling. Gjennom forhandlingsløpet har Iran gjentatte ganger lagt frem forslag til løsninger som inneholder bredere internasjonale og regionale problemstillinger om situasjonen i Afghanistan og Irak, Palestina-spørsmålet, bekjempelse av terrorisme og al-Qaida og utfordringer ved narkotikasmugling.⁴⁴ En del av disse punktene ble fremmet av Iran i deres forhandlingsfremstøt til USA våren 2003. Iran forlanger at USA anerkjenner Irans sikkerhetsinteresser i regionen. Det er lite sannsynlig at et rammeverk for en langsiktig løsning mellom partene kan utelate spørsmål relatert til Irans nasjonale sikkerhet. Paris-avtalen fra november 2004, EUs forslag til langsiktig avtale som ble presentert i august 2005 og iranske forslag i 2003 og 2012, inneholdt en rekke av disse spørsmålene (se eksempelvis del 4.2, og fotnoter 23 og 25). Utviklingen i Irak, der partene har en felles interesse i bekjempelse av sunniekstremerne i ISIL, kan skape rom for mer samarbeid om regionale spørsmål.

⁴³ Her må det tas en rekke forbehold, deriblant usikkerheter knyttet til restproduktet (her er konsentrasjonen av uran-235 i restproduktet satt til 0,7 %), anrikningsgraden (her satt til 3,6 %) og antall kilo våpenuran per kjernevåpen (her vurdert at det trengs 15-20 kilo våpenuran i ett kjernevåpen).

⁴⁴ Se (Arms Control Association 2013), for eksempel Irans forslag i 2012.

7 Oppsummering og overordnede vurderinger

I denne rapporten har vi sett på de fremste forhandlingsfremstøtene fra utbruddet av atomkonflikten med Iran i 2002 og frem til i dag. Det er et tydelig skille i Irans tilnærming til atomforhandlingene under de iranske presidentene Khatami, Ahmadinejad og Rouhani, selv om det kan fremstå som noe uklart hvor mye innflytelse presidenten faktisk har på atomspørsmålet. De viktigste forhandlingshøydepunktene gjorde seg gjeldende under henholdsvis Khatami-regjeringen med Teheran-erklæringen (2003) og Paris-avtalen (2004), og Rouhani-regjeringen med Genève-avtalen (2013) og Rammeverksavtalen (2013). De viktigste forhandlingsforsøkene under President Ahmadinejad var den såkalte TRR-avtalen (2009) og Handlingsplanen (2007).

Atomforhandlingene med Iran kan sies å foregå på to nivåer, der tekniske spørsmål tas opp i samtaler med Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA), mens politiske forhandlinger foregår i møte med vetomaktene i FNs sikkerhetsråd samt Tyskland (P5+1). Før Iran-mappen ble oversendt FNs sikkerhetsråd foregikk de politiske forhandlingene med Storbritannia, Frankrike og Tyskland (EU-3).

Forhandlingene om Irans kjernefysiske program har de siste årene vært preget av stagnasjon, parallelt med at den kjernefysiske utviklingen på bakken i Iran har gått jevnt fremover. Valget av Hassan Rouhani som Irans nye president i juni 2013 skapte forhåpninger internasjonalt om en reell endring i landets tilnærming til atomforhandlingene med P5+1 og i samarbeidet med IAEA. Den nylig inngåtte Genève-avtalen, fremforhandlet med Rouhani som president, skiller seg betraktelig fra tidligere avtaler både i detaljnivå og omfang. Avtaleteksten legger store begrensninger på Irans kjernefysiske aktiviteter, samtidig som den åpner for lettelse i sanksjonene mot Iran. Det er dessuten aller første gang et gjensidig godkjent avtalesforslag utelater kravet om fullstendig stans i Irans anrikningsaktiviteter.

Genève-avtalen er imidlertid kun en provisorisk avtale i påvente av en mer omfattende, langsiktig avtale som beskriver et gjensidig definert iransk atomprogram. Avtalen kan i så måte minne om Paris-avtalen, som også var en midlertidig avtale i påvente av en sluttavtale. Partene lyktes ikke den gangen i å følge opp Paris-avtalen med en sluttavtale. Årsakene er sammensatte, men mangel på tillit mellom partene og uenighet om Irans anrikningsaktiviteter stod sentralt. At P5+1 for første gang åpner for å godta et iransk anrikningsprogram på sikt, har trolig positiv innvirkning på Irans tilnærming til forhandlinger om en sluttavtale på atomkonflikten.

President Hassan Rouhani var sjefsforhandler i atomspørsmål da Paris-avtalen ble fremforhandlet. Det er usikkert hvor mye av æren for progresjon i forhandlingene man kan tillegge Rouhani, men som sjefsforhandler var han en fremtredende representant i samtalene med EU-3 og en tydelig forkjemper for forhandlingslinjen. Rouhani og hans forhandlingsteam ble i ettertid kritisert for å ha vært ineffektive og passive i forhandlingene ved å godta midlertidig suspensjon i anrikningen og utvidet IAEA-innsyn uten at Iran fikk særlig tilbake. Rouhani har selv fremhevet at deres strategi hindret både FN-sanksjoner og militære angrep i den perioden.

En gjennomgang har vist at selv om mye er forandret siden Teheran-erklæringen og Paris-avtalen i 2004 og 2005, er fortsatt kjernesporsmålene mange av de samme. IAEA vil fremdeles til bunns i mulige militære dimensjoner ved Irans atomprogram. Dersom Iran gjennom forhandlingene innrømmer kjernevåpenrelaterte aktiviteter i fortiden, kan dette bli svært ødeleggende for utsiktene til en langsiktig avtale. Samtidig vil mangel på åpenhet trolig forhindre at en langsiktig avtale blir til. Partene har heller ikke klart å enes om hvordan slutttilstanden bør se ut, blant annet hva angår innsynet i atomprogrammet, hyppighet og omfang av IAEA-innsyn, Irans fremtidige anrikningskapasitet og -nivå, samt regionale sikkerhetsspørsmål. Det vil kreve mer enn forhandlingsvilje og sterke ønsker om en avtale for å løse disse spørsmålene, og løsningen må nødvendigvis innebære faktiske seire og tap for alle parter. Det er ingen lett vei frem mot dette målet tross den nye tilliten mellom partene i forhandlingene.

Forkortelser

AEOI	Atomic Energy Organization of Iran
EU	Den europeiske union
EU-3	Storbritannia, Frankrike og Tyskland
EU3+3	Storbritannia, Frankrike og Tyskland (EU-3), samt Kina, Russland og USA
FoU	Forskning og utvikling
IAEA	International Atomic Energy Agency
LEU	Lavanriktet uran (uran anriktet til mer enn de naturlig forekommende 0,7 % uran-235, men mindre enn 20 % uran-235)
LEUF ₆	Lavanriktet uranheksafluorid (se LEU og UF ₆)
MPO	The Management and Planning Organization of Iran
NPT	Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (Ikke-spredningsavtalen)
P5+1	Sikkerhetsrådets fem faste medlemmer, P5 (Frankrike, Kina, Russland, Storbritannia og USA), samt Tyskland.
PBO	The Plan and Budget Organization (Iran)
PMD	Possible Military Dimensions (betegnelse for de antatt militære sidene ved Irans atomprogram)
SNSC	Supreme National Security Council (Iran)
TRR	Tehran Research Reactor
UF ₆	Uranheksafluorid (uranforbindelse brukt til anrikning, ofte kalt "hex")
WTO	Verdens handelsorganisasjon

Referanser

Ahmadinejad, Mahmoud (2005). «Address by H.E.Dr. Mahmood Ahmadinejad President of the Islamic Republic of Iran before the Sixtieth Session of the United Nations General Assembly New York – 17 September 2005.» Tilgjengelig fra:

<http://www.un.org/webcast/ga/60/statements/iran050917eng.pdf> [Lesedato 31.07.2014]

Albright, David og Robert Avagyan (2013). «Update on the Parchin site», Institute for Science and International security (ISIS), 22. august. Tilgjengelig fra: http://isis-online.org/uploads/isis-reports/documents/Parchin_site_22August2013.pdf [Lesedato 24.07.2014]

David Albright og Paul Brannan (2012). «Satellite Image of Building Which Contains a High Explosive Test Chamber at the Parchin Site in Iran», Institute for Science and International Security (ISIS), 13. mars. Tilgjengelig fra: <http://isis-online.org/isis-reports/detail/satellite-image-of-building-which-may-contain-high-explosive-test-chamber-a/8> [Lesedato 17.11.2014]

AlJazeera (2013). «Profiles: Iran's presidential election», 11. juni. Tilgjengelig fra: <http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/iranelections/2013/05/2013521111920821747.html> [Lesedato 15.06.2013]

Arms Control Association (2013). «History of Official Proposals on the Iranian Nuclear Issue», januar. Tilgjengelig fra: http://www.armscontrol.org/factsheets/Iran_Nuclear_Proposals [Lesedato 15.06.2013]

Arms Control Association (2011). «Iran welcomes Russian nuclear proposal», Peter Crail, september. Tilgjengelig fra: <http://www.armscontrol.org/print/4995> [Lesedato 15.06.2013]

Associated Press (2013). «AP Interview: Top Iran advisor reaches out to West», Ali Akbar Dareini, 19. august. Tilgjengelig fra: <http://bigstory.ap.org/article/ap-interview-top-iran-adviser-reaches-out-west> [Lesedato 26.08.2013]

BBC (2013a). «Profile: Hassan Rouhani», 4. august. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-22886729> [Lesedato 20.08.2013]

BBC (2013b). «Mahmoud Ahmadinejad: In his own words», 3. august. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-23538717> [Lesedato 05.08.2013]

BBC (2013c). «Can Hassan Rouhani break Iran nuclear impasse», 21.juli. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-23354420> [Lesedato 12.09.2013]

BBC (2013d). «Iran election: Hassan Rouhani in his own words», 15. juni. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-22921680> [Lesedato 03.08.2013]

BBC (2010). «Iran arrests over attacks on nuclear scientists», James Reynolds, 3. desember. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11906829> [Lesedato 15.08.2013]

BBC Persian (2013a). «غرب با توافق به رسیدن برای می‌گوید روحانی حسن» [“Hassan Rouhani sier at han har fullstendig handlefrihet for å komme til enighet med Vesten”], 18. september. Tilgjengelig fra: http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2013/09/130918_u08_rouhani_nbc.shtml [Lesedato 20.09.2013]

BBC Persian (2013b). «اولین کنفرانس خبری حسن روحانی رئیس جمهور جدید ایران» [“Første pressekonferanse med Hassan Rouhani, Irans nye president”], 6. august. Tilgjengelig fra: http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2013/08/130806_president_rouhani_first_press_conference.shtml [Lesedato 06.08.2013]

BBC Persian (2013c). «اعلام حمایت خاتمی و هاشمی رفسنجانی از روحانی» [“Annonsering av Khatami og Hashemi Rafsanjanis støtte til Rouhani”], 11. juni. Tilgjengelig fra: http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2013/06/130611_139_rafsanjani_khatami_rowhani_ir92.shtml [Lesedato 11.06.2013]

BBC Persian (2013d). «احمدی‌نژاد: دخالتی در پرونده هسته‌ای ندارم» [“Ahmadinejad: Jeg har ikke påvirkning på atomsaken”], 8. juni. Tilgjengelig fra: http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2013/06/130608_138_nuclear_ahmadinejad.shtml [Lesedato 14.06.2013]

BBC Persian (2013e). «احمدی‌نژاد: مدتی است در قضیه هسته‌ای دخالت ندارم» [“Ahmadinejad: Jeg har ikke hatt innflytelse på atomsaken på en god stund”], 4. juni. Tilgjengelig fra: http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2013/07/130704_103_ahmadinejad_report.shtml [Lesedato 14.06.2013]

Breivik, Hanne og Heidi Kristine Toft (2007). «The A.Q. Khan network», FFI-rapport 2007/00535. Kjeller: Forsvarets Forskningsinstitutt.

Center for Strategic Research, Hassan Rouhani's CV, i/d. Tilgjengelig fra: <http://www.csr.ir/departments.aspx?lng=en&abtId=09&depId=106&semId=283> [Lesedato 14.06.2013]

Constitution of Islamic Republic of Iran, publisert på engelsk via Iran Chamber Society. Tilgjengelig fra: <http://www.iranchamber.com/government/laws/constitution.php> [Lesedato 28.08.2013]

Cordesman, Anthony H., Barry Gold, Sam Khazai og Bradley Bosserman (2013). «US and Iranian strategic competition – Sanctions, energy, arms control and regime change», Center for Strategic and International Studies (CSIS), 19. april. Tilgjengelig fra: http://csis.org/files/publication/120124_Iran_Sanctions.pdf [Lesedato 28.08.2013]

Daily Times (2003). «EU big three offered Iran carrot for nuclear deal», 20. september.

Tilgjengelig fra: http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?page=story_20-9-2003_pg7_51

[Lesedato 26.08.2013]

EEAS (2013). «Joint Plan of Action», 24. november 2013. (Genève-avtalen). European External Action Service. Tilgjengelig fra: http://eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131124_03_en.pdf

[Lesedato 09.01.2015]

ElBaradei, Mohamed (2011). *The Age of Deception – Nuclear Diplomacy in Treacherous Times*. London: Bloomsbury.

Farideh, Farhi (2010). «The Parliament», i Wright, Robin (red.). *The Iran Primer*. Washington D.C.: United States Institute of Peace.

Farideh, Farhi. «The Assembly of Experts», nettsidene til The Iran Primer, i/d. Tilgjengelig fra:

<http://iranprimer.usip.org/sites/iranprimer.usip.org/files/The%20Assembly%20of%20Experts.pdf>

[Lesedato 21.08.2014]

Financial Times (2013). «Iran's supreme leader pushes for flexibility in nuclear talks», Najmeh Bozorgmehr, 17. september. Tilgjengelig fra: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/8ba7f5de-1f99-11e3-aa36-00144feab7de.html#axzz2fBeMIJbi>

[Lesedato 17.09.2013]

Foreign Policy (2013). «Regime change Obama can believe in», Vali Nasr, 16. juni. Tilgjengelig fra:

http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/06/16/regime_change_iran_nuclear_weapons_deal

[Lesedato 26.06.2013]

Fox News (2013). «Hassan Rowhani is no moderate on Iran's nuclear weapons program», innlegg av John Bolton, 18. juni. Tilgjengelig fra: <http://www.foxnews.com/opinion/2013/06/18/hasan-rowhani-is-no-moderate-on-iran-nuclear-weapons-program/>

[Lesedato 26.08.2013]

GCU (2013). «GCU congratulates alumnus Hassan Rouhani on his election as the next President of Iran», Glasgow Caledonian University, 20. juni. Tilgjengelig fra:

<http://www.gcu.ac.uk/newsevents/news/article.php?id=59642>

[Lesedato 25.06.2013]

Guardian (2009). «Barack Obama: Administration willing to talk to Iran 'without preconditions'», Julian Borger, 21. januar. Tilgjengelig fra:

<http://www.theguardian.com/world/2009/jan/21/barack-obama-iran-negotiations>

[Lesedato 26.08.2013]

Heireng, Hege Schultz, Maryam Moezzi og Halvor Kippe (2010). «New multilateral approaches solving the nuclear energy dispute with Iran». FFI-rapport 2011/00005. Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

Høibråten, Steinar, Hanne Breivik, Elin Enger, Hege Schultz Heireng og Halvor Kippe (2013). «Atomprogrammene i India, Pakistan, Nord-Korea, Israel, Iran og Syria». FFI-rapport 2011/01603. Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

IAEA (2014a). «Implementation of the NPT Safeguards Agreement and relevant provisions of Security Council resolutions in the Islamic Republic of Iran», 5. september 2014. GOV/2014/43. Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/sites/default/files/gov2014-43.pdf> [Lesedato 17.11.2014]

IAEA (2014b). «Implementation of the NPT Safeguards Agreement and relevant provisions of Security Council resolutions in the Islamic Republic of Iran», 23. mai 2014. GOV/2014/28. Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Board/2014/gov2014-28.pdf> [Lesedato 30.07.2014]

IAEA (2014c). «Conclusion of Additional Protocols: Status as of 21 May», 21. mai 2014. Tilgjengelig fra: http://www.iaea.org/safeguards/documents/AP_status_list.pdf [Lesedato 24.07.2014]

IAEA (2014d). «Implementation of the NPT Safeguards Agreement and relevant provisions of Security Council resolutions in the Islamic Republic of Iran», 20. februar 2014. GOV/2014/10. Tilgjengelig her: <http://www.iaea.org/sites/default/files/gov2014-10.pdf> [Lesedato 09.01.2015]

IAEA (2013). «IAEA, Iran Sign Joint Statement on Framework for Cooperation », 11. november 2013. (Rammeverksavtalen med IAEA). Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/newscenter/pressreleases/2013/prn201321.html> [Lesedato 09.01.2015]

IAEA (2011). «Implementation of the NPT Safeguards Agreement and relevant provisions of Security Council resolutions in the Islamic Republic of Iran», 8. november 2011. GOV/2011/65. Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Board/2011/gov2011-65.pdf> [Lesedato 26.08.2013]

IAEA (2008). «Implementation of the NPT Safeguards Agreement and relevant provisions of Security Council resolutions 1737 (2006), 1747 (2007) and 1803 (2008) in the Islamic Republic of Iran», 26. mai 2008. GOV/2008/15. Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/sites/default/files/gov2008-15.pdf> [Lesedato 17.11.2014]

IAEA (2005a). «Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran», 24. september 2005. GOV/2005/77. Tilgjengelig her: <http://www.iaea.org/sites/default/files/gov2005-77.pdf> [Lesedato 09.01.2015]

IAEA (2005b). «Communication dated 8 August 2005 received from the Resident Representatives of France, Germany and the United Kingdom to the Agency», 8. august 2005. INFCIRC/651. (EU-3s forslag til rammeverk for langsiktig avtale). Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/2005/infcirc651.pdf>

[Lesedato 09.01.2015]

IAEA (2005c). «Communication dated 1 August 2005 received from the Permanent Mission of the Islamic Republic of Iran to the Agency», 1. august 2005. INFCIRC/648. (Irans forslag til rammeverk og syn på forhandlingenes utvikling siden inngåelsen av Teheran-erklæringen). Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/publications/documents/infcircs/communication-dated-1-august-2005-received-permanent-mission-islamic> [Lesedato 09.01.2015]

IAEA (2004). «Communication dated 26 November 2004 received from the Permanent Representatives of France, Germany, the Islamic Republic of Iran and the United Kingdom concerning the agreement signed in Paris on 15 November 2004», 26. november 2004. INFCIRC/637. (Paris-avtalen). Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/2004/infcirc637.pdf> [Lesedato 09.01.2015]

IAEA (2003a). «Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran», 26. november 2003. GOV/2003/81. Tilgjengelig her: <http://www.iaea.org/sites/default/files/gov2003-81.pdf> [Lesedato 09.01.2015]

IAEA (2003b). «Statement by the Iranian Government and visiting EU Foreign Ministers», 21. oktober 2003. (Teheran-erklæringen). Tilgjengelig her: http://www.iaea.org/newscenter/focus/iaeairan/statement_iran21102003.html [26.08.2013]

IAEA (2003c). «Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran – resolution adopted by the board 12 September 2003», 12. september 2003. GOV/2003/69. Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Board/2003/gov2003-69.pdf> [Lesedato 26.08.2013]

IAEA (2003d). «Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran», 6. juni 2003. GOV/2003/40. Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Board/2003/gov2003-40.pdf> [Lesedato 26.08.2013]

IAEA (1974). «The text of the agreement between Iran and the agency for the application of Safeguards in connection with the Treaty on non-proliferation of Nuclear Weapons», INFCIRC/214, 13. desember 1974. Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infircs/Others/infirc214.pdf> [Lesedato 26.08.2013]

IPOS (2013a). «Polls after the debate», 9. juni. Tilgjengelig fra: <http://ipos.me/en/post/23> [Lesedato 20.08.2014]

IPOS (2013b). «حسن روحانی پیروز شد». [«Hassan Rouhani vant»]. Tilgjengelig fra: <http://ipos.me/fa/> [Lesedato 15.06.2013]

Iranian Daily Brief (2013). «Resistance is key to progress, Saeed jalili's slogan on Twitter», 23. mai. Tilgjengelig fra: <http://www.irandailybrief.com/2013/05/23/resistance-key-to-progress-saeed-jalilis-slogan-on-twitter/#!prettyPhoto> [Lesedato 29.08.2013]

Iranian Ministry of Interior (2013). «گزارش نهایی یازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری» [“Rapport om det ellefte presidentvalget”], 15. juni 2013. Tilgjengelig fra: <http://www.moi.ir/Portal/Home/ShowPage.aspx?Object=News&CategoryID=cc1955c9-7610-428d-b15c-fafc947cc884&WebPartID=47942904-35b9-4ecc-bfc4-4d6d3bee26d8&ID=ab52b9a8-e2a6-41e4-bbcc-15665125a6b2> [Lesedato 15.06.2013]

Iranian Press Service (2008). «Khamenei's leadership challenged by Mr. Hassan Rouhani», 29. februar. Tilgjengelig fra: <http://www.iran-press-service.com/ips/articles-2008/february-2008/khamenehis-leadership-challenged-by-mr-hassan-roha.shtml> [Lesedato 20.06.2013]

Iranwire (2013). «Jack Straw on Rowhani: A real professional with clear authority», Azadeh Moaveni, 9. juni. Tilgjengelig fra: <http://iranwire.com/en/features/870/> [Lesedato 23.07.2014]

IRDiplomacy (2013). «Ali Akbar Velayati», 23. januar 2013. Tilgjengelig fra: <http://www.irdiplomacy.ir/en/page/1911953/Ali+Akbar+Velayati.html> [Lesedato 20.08.2013]

Jenkins, Peter (2013). «Did Rouhani dupe Europe? », Asian Times, 26. juni. Tilgjengelig fra: http://atimes.com/atimes/Middle_East/MID-03-260613.html [Lesedato 31.07.2014]

Keyhan (2014). «بروجردی عضو کمیته هسته‌ای شورای عالی امنیت ملی شد» [Boroujerdi ble medlem av SNSC' atomkomite], 31. januar. Tilgjengelig fra: <http://kayhan.ir/fa/news/4436> [Lesedato 23.07.2014]

Khajepour, Bijan, Reza Marashi og Trita Parsi (2013). «Never give in and never give up – The impact of Sanctions on Tehran's Nuclear Calculations», National Iranian American Council (NIAC). Tilgjengelig fra: http://www.niacouncil.org/site/DocServer/Never_give_in_never_give_up.pdf?docID=1941 [Lesedato 28.03.2013]

Khatami, Mohammad (2000). Tale til FN, 5. september. Tilgjengelig fra: <http://www.unesco.org/dialogue/en/khatami.htm> [Lesedato 26.08.2013]

Kippe, Halvor (2009). «Irans kjernefysiske program – for kraftproduksjon eller kjernevåpen?», FFI-rapport 2009/00083. Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.

LesEchos (2010). «La menace est-elle la solution avec l'Iran?», 30. mars. Tilgjengelig fra: http://www.lesechos.fr/30/03/2010/LesEchos/20646-85-ECH_la-menace-est-elle-la-solution-avec-l-iran--.htm [Lesedato 28.08.2013]

Meier, Oliver (2013). «European efforts to solve the conflict over Iran's nuclear programme: How has the European Union performed?», Oliver Meier, EU Non-proliferation Consortium, no. 27, februar. Tilgjengelig fra: <http://www.sipri.org/research/disarmament/eu-consortium/publications/nonproliferation-paper-27> [Lesedato 17.11.2014]

Mohseni, Ebrahim (2013). Debatten «Attitudes from Tehran» arrangert av New America Foundation, 31. juli. Mohseni er tilknyttet University of Tehran Pooling Center og Maryland University. Tilgjengelig fra: http://www.youtube.com/watch?v=7yMAzwXM_WM [Hentet 22.07.2014]

Mousavian, Seyed Hossein (2012). *The Iranian Nuclear Crisis: A memoir*. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.

Nader, Alireza (2013). «Iran's 2013 Presidential Elections: Its meaning and implications», Rand Corporation. Tilgjengelig fra: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE109/RAND_PE109.pdf [Lesedato 20.06.2013]

Parsi, Trita (2012). *A single role of the dice – Obama's diplomacy with Iran*. New Haven: Yale University Press.

Parsi, Trita (2014). «Fair-Weather Friend», 16. juni, Foreign Policy. Tilgjengelig fra: http://www.foreignpolicy.com/articles/2014/06/16/pivot_to_persia_us_policy_iran_iraq_isis?wp_login_redirect=0 [Lesedato 22.08.2014]

Radio Free Europe Radio Liberty (2013a). «Iran's President Puts Foreign Ministry In Charge Of Nuclear Negotiations», 5. september. Tilgjengelig fra: <http://www.rferl.org/content/iran-nuclear-rohani-control/25097180.html> [Lesedato 12.09.2013]

Radio Free Europe Radio Liberty (2013b). «Former aide says Iranian president-elect 'is not superman'», 20. juni. Tilgjengelig fra: <http://www.rferl.org/content/mahdavi-azad-interview-rohani/25022981.html> [Lesedato 20.06.2013]

Radio Free Europe Radio Liberty (2013c). «Live blog: Presidential debate in Iran – Foreign policy», 7. juni. Tilgjengelig fra: <http://www.rferl.org/content/live/live-blog-iran-presidential-debate/25010153.html?lbdesc=false> [Lesedato 08.06.2013]

Radio Free Europe Radio Liberty (2011). «Ahmadinejad welcomes Russia's nuclear proposal», 16. august. Tilgjengelig fra:

http://www.rferl.org/content/ahmadinejad_welcomes_russia_nuclear_proposal/24298968.html
[Lesedato 26.08.2013]

Reuters (2013a). «China reiterates opposition to US sanctions on Iran», Chen Aizhu, 2. august. Tilgjengelig fra: <http://www.reuters.com/article/2013/08/02/us-usa-iran-china-idUSBRE9710D720130802> [Lesedato 26.08.2013]

Reuters (2013b). «Russia says new Iran sanctions will not end nuclear dispute», Alissa de Carbonel, 1.august. Tilgjengelig fra: <http://www.reuters.com/article/2013/08/01/us-iran-nuclear-usa-russia-idUSBRE9700DE20130801> [Lesedato 26.08.2013]

Rouhani, Hassan (2013a). Twitter-innlegg, 6. august 2013. Tilgjengelig fra: <https://twitter.com/HassanRouhani> [Hentet 07.08.2013]

Rouhani, Hassan (2013b). Pressekonferanse etter presidentvalget Teheran, 17. juni. Tilgjengelig fra: <http://www.youtube.com/watch?v=94odwtbVmmg> og <http://www.youtube.com/watch?v=LmVKaU1WY3E> [Hentet 20.06.2013]

Rouhani, Hassan (2013c). Valgdebatt på iransk fjernsyn, 7. juni. Tilgjengelig fra: <http://www.youtube.com/watch?v=KSXf-MXKDMU> [Hentet 20.06.2013]

Rouhani, Hassan (2013d). Intervju på iransk fjernsyn, 27. mai. Tilgjengelig fra: <http://www.youtube.com/watch?v=SXLPEhJBnS8> [Hentet 15.06.2013]

Rouhani, Hassan (2013e). Twitter-innlegg, 27. mai 2013. Tilgjengelig fra: <https://twitter.com/HassanRouhani> [Hentet 20.06.2013]

Rouhani, Hassan (2005). «Beyond the challenges facing Iran and the IAEA concerning the nuclear dossier». Rahbord, 30. september 2005: 7-38. Tilgjengelig fra: <http://lewis.armscontrolwonk.com/files/2012/08/Rahbord.pdf> [Lesedato 15.07.2013]

Selvik, Kjetil (2012). «Ideologisk forløper for den grønne bevegelsen». Babylon – Nordisk tidsskrift for Midtøstenstudier 10(1): 28-41.

Siasatrooz (2014). « پرونده هسته ای به شورای عالی امنیت ملی رفت یا نرفت؟ » [Har atomsaken blitt overført til SNSC eller ikke?], 19.april. Tilgjengelig fra: <http://www.siasatrooz.ir/vdcjxoeo.uqemxzsfu.html> [Lesedato 23.07.2014]

Soltanieh, A. A (2010). «Communication dated 1 March 2010 received from the Resident Representative of the Islamic Republic of Iran to the Agency regarding assurances of nuclear fuel supply», 1. mars. Tilgjengelig fra: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/2010/infcirc785.pdf> [Lesedato 12.09.2013]

Straw, Jack (2012). *Last Man Standing: Memoirs of a Political Survivor*. Pan Macmillan.

Tehran Times (2013). «Iran's foreign policy principals unchangeable: official», 18. juni.
Tilgjengelig fra: <http://www.tehrantimes.com/politics/108633-irans-foreign-policy-principles-unchangeable-official> [Lesedato 20.06.2013]

Telegraph (2012). «Iran nuclear scientist dead: mysterious recent deaths and disappearances», David Blair 11. januar. Tilgjengelig fra:
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iran/9007304/Iran-nuclear-scientist-dead-mysterious-recent-deaths-and-disappearances.html> [Lesedato 26.08.2013]

Thaler, David E., Alireza Nader, Shahram Chubin, Jerrold D. Green, Charlotte Lynch, Frederic Wehrey (2010). «Mullahs, Guards and Bonyads – An exploration of Iranian Leadership Dynamics», Rand Corporation. Tilgjengelig fra:
http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2009/RAND_MG878.pdf [Lesedato 19.06.2013]

Washington Post (2013). «An uphill battle for Iran's president Hassan Rouhani», Jason Rezaian, 17. August. Tilgjengelig fra: http://www.washingtonpost.com/world/an-uphill-battle-for-irans-president-hassan-rouhani/2013/08/17/aeee4bc8-04c3-11e3-bfc5-406b928603b2_story.html
[Lesedato 20.08.2014]

Washington Post (2002). «Text of President Bush's 2002 State of the Union address», 29. januar. Tilgjengelig fra: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/onpolitics/transcripts/sou012902.htm>
[Lesedato 26.08.2013]